

Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2016

De senaste rapporterna från ÅSUB

- 2015:1 Konjunkturläget våren 2015
- 2015:2 Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
- 2015:3 Arbetsmarknadsbarometern 2015
- 2015:4 Framtida finansiella relationer mellan Åland och Finland
- 2015:5 Ålänningarna och miljön
- 2015:6 Medborgarundersökning: Mariehamn hösten 2015
- 2016:1 Med en fot i arbetslivet. Högskolepraktik på Åland 1997–2014
- 2016:2 Konjunkturläget våren 2016
- 2016:3 Arbetsmarknadsbarometern 2016
- 2016:4 Kollektivtrafik i Mariehamn våren 2016. En enkätstudie om attityder till den lokala busstrafiken
- 2016:5 Slututvärdering av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för landskapet Åland 2007–2013
- 2016:6 Språkbehovet i det privata näringslivet
- 2016:7 Ålänningars alkohol-, narkotika- och tobaksbruk samt spelvanor 2016
- 2017:1 Den framtida kommunindelningen på Åland – en enkätstudie
- 2017:2 Ålandsprovet i matematik. En mätning av matematikkunskaperna i årskurs 6 hösten 2016
- 2017:3 Konjunkturläget våren 2017
- 2017:4 De äldres delaktighet på Åland
- 2017:5 Arbetsmarknadsbarometern 2017
- 2017:6 Utvärderarnas fördjupade årsrapport för 2016. Ålands landsbygdsutvecklingsprogram 2014–2020
- 2018:1 Ålands gymnasium 2011 – 2017. Utvärdering för utveckling
- 2018:2 Konjunkturläget våren 2018
- 2018:3 Utvärderingen av Landsbygdsutvecklingsprogrammet för Åland 2014. Årsrapport med tematiska fördjupningar 2018
- 2018:4 Arbetsmarknadsbarometern 2018
- 2018:5 Tillitsstudie för Åland 2018

Förord

Ålands landskapsregering beslöt i sin budget för 2018 att anslå medel för en uppföljning av ÅSUB:s tidigare rapporter om ekonomisk utsatthet. Detta numera återkommande uppdrag inleddes när ÅSUB år 2007 genomförde en studie av ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland som byggde på individmaterial från 2004 (Rapport 2007:4).

Huvudsyftet med den studien var att undersöka hur den del av det sociala trygghetssystemet som faller under Ålands lagstiftningsbehörighet fungerade i praktiken, och i vilken mån de olika bidragen minskade risken för relativ fattigdom. På basen av rapportens slutsatser höjdes barnbidragen och ensamförsörjartillägget och den del av barnbidraget som räknades som inkomst vid fastställandet av utkomststöd minskades.

En uppdatering av den första utredningen genomfördes i två faser 2014–2015. I den första fasen användes aggregerade kvantitativa data, men även kvalitativ information som samlades in genom intervjuer med ekonomiskt utsatta barnfamiljer (Rapport 2014:7). Fas två var en genomgående kvantitativ studie och byggde på data från 2012 (Rapport 2015:2). Ett av huvudmålen i den utredningen var att bedöma om de förändringar som genomfördes mellan åren 2008 och 2012 i den delen av bidragssystemet som föll under åländsk behörighet kunde betraktas som ändamålsenliga.

Efter att utredningen gjordes, från och med år 2013, höjdes grunddelen i utkomststödet samtidigt som landskapsregeringen bibehöll de åländska barnbidragsnivåerna trots att man sänkte dem i Finland i övrigt. Föreliggande projekt ger möjlighet att följa upp effekterna av denna förändring.

Den föregående utredningen om ekonomisk utsatthet (ÅSUB Rapport 2015:2) kunde konstatera att gruppen hushåll helt utan

deklarerad nettoinkomst var uppseendeväckande stor. Föreliggande utredning kommer därför att sätta särskild fokus på dessa hushåll och se hur deras situation är bland annat avseende arbetslöshet och sociala stöd.

Utredningen använder dels publicerad statistik från olika myndigheter såsom Statistikcentralen, FPA och THL (Institutet för hälsa och välfärd). För det andra används individbaserade data om befolkningens inkomster och transfereringar samt om i vilken sorts hushåll personerna i fråga bor.

Uppföljningen av hur olika hushållstyper påverkas av de olika formerna av sociala transfereringar och hur de olika transfereringarna samverkar grundar sig på samma kvantitativa metoder som vid 2007- och 2015 års studier. Som grund används den relativa fattigdomsgränsen som referenspunkt för att bedöma omfattningen av den ekonomiska utsattheten.

Som komplement till den heltäckande empiriska undersökningen har vi i den så kallade SISU-modellen skapat en simulerad individdatabas för att studera effekterna av förändringar i bidragsnivåerna.

Utredare *Richard Palmer* har varit ansvarig för projektet och är även författare till föreliggande rapport. Forskningschef *Jouko Kinnunen* har med hjälp av den så kallade SISU-modellen bland annat jämfört utnyttjandegraden av utkomststöd på Åland och i Finland.

Mariehamn i november 2018

Katarina Fellman
Direktör

Innehåll

Förord.....	3
Innehåll	5
Figurförteckning	7
Tabellförteckning.....	9
1. Sammanfattning	11
2. Introduktion. Data och metoder	16
2.1 Syfte och bakgrund.....	16
2.2 Innehåll och upplägg	16
2.3 Begrepp, grundläggande frågor, metoder och data	18
3. Fördelningen av inkomster och ekonomiska resurser	20
3.1 Inledning. Förändringar i inkomstfördelningen.....	20
3.2 Hushåll och personer utan beskattningsbar inkomst.....	23
4. Utkomststödets och de sociala transfereringarna i ett längre perspektiv.....	24
4.1 Förändring över tid i andelen utkomststödstagare	24
4.2 Underutnyttjas utkomststödet på Åland?	25
4.3 Regionala trender	27
4.4 Bostadsbidrag och arbetslöshet	27
5. Fattigdomsgränsen och de sociala transfereringarna	29
5.1 Beräkningar med konsumtionsenhetsskala	29
5.2 Den relativa fattigdomsgränsen	29
5.3 Den relativa fattigdomsgränsen på Åland i internationell jämförelse	31
6. Fattigdomsgränserna före skattefria transfereringar	33
6.1 Vilka ligger under gränsen?	33
6.2 Enpersonshushåll under den relativa fattigdomsgränsen.....	34
7. Den relativa fattigdomsgränsen efter skattefria transfereringar	35
7.1 Bidragens effekt – den övergripande bilden	35
7.2 Bostadsbidragens effekt på risken för relativ fattigdom hos ensamboende	36
8. Vem behöver utkomststöd?	36
8.1 Utkomststödets beräkningsgrunder.....	36
8.2 Utgifterna för utkomststöd och frågan om praxis.....	38
9. Transfereringarnas effekt på utkomststödstagarnas inkomster	39
9.1 Inledning.....	39
9.2 Ensamboende och ensamförsörjare med utkomststöd	39
9.3 Makar och samboende med och utan barn	43
9.4 Ensamstående med vårdbidrag.....	46

9.5	Sammanfattning av bidragens effekt och hushållens bidragsberoende	47
10.	Prisutvecklingen för olika hushållsgrupper. Äldre ensamstående ekonomiska situation	52
10.1	Prisutvecklingen	52
10.2	Äldre ensamstående ekonomiska situation.....	53
11.	Policy slutsatser.....	54
11.1	Har förändringarna i bidragssystemet varit ändamålsenliga?	54
Referenser		56
Referenser		61
12.	Tabell- och diagrambilaga	62

Figurförteckning

Figur 1. Ginikoefficienter för disponibel penninginkomst för Åland och Finland 2004–2016	20
Figur 2. Ginikoefficient för disponibel inkomst och arbetslöshetsgrad 1995–2016	23
Figur 3. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet. Procentuell årlig tillväxt för Finland och Åland 2004–2016 (2015 års penningvärde).....	23
Figur 4. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas modersmål. Procent 2004, 2012 och 2016	24
Figur 5. Utkomststödstagare som andel av befolkningen och arbetslöshetsgrad på Åland och i Finland (procent) 1989–2016.....	25
Figur 6. Utkomststödstagare som andel av befolkningen och arbetslöshetsgrad (procent) 1989–2016	25
Figur 7. Trender i andelen hushåll med utkomststöd och arbetslöshetsgrad 2000–2016.....	25
Figur 8. Estimerad täckningsgrad av utkomststöd enligt referenspersonens åldersgrupp i hushållen (procent) 2016.....	26
Figur 9. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa i Mariehamn (procent) 2000–2016.....	27
Figur 10. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa på landsbygden (procent) 2000–2016	27
Figur 11. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa i skärgården (procent) 2000–2016.....	27
Figur 12. Andelen hushåll med bostadsbidrag och öppen arbetslöshet 1996–2016	28
Figur 13. Andelen hushåll med bostadsbidrag och arbetslöshetsgrad (procent) 1996–2016	28
Figur 14. Andelen hushåll med bostadsbidrag, utkomststöd samt andelen öppet arbetslösa 2004–2016	28
Figur 15. Personer under fattigdomsgränsen* i Finland, Åland, Sverige och EU åren 2004, 2012 och 2016. Disponibel inkomst, modifierade OECD-skalan.....	32
Figur 16. Hushåll under den relativa fattigdomsgränsen 2012 och 2016, efter hushållets sammansättning (procent)	34
Figur 17. Andel enpersonshushåll under den relativa fattigdomsgränsen* (procent) innan skattefria transfereringar efter referenspersonens åldersgrupp och kön 2012 och 2016.....	35
Figur 18. Utkomststödstagare (hushållens referenspersoner) efter socio-ekonomisk ställning. Antal 2012 och 2016	38
Figur 19. Utkomststödstagare (procent av invånarna) och utgifter för utkomststöd (euro per invånare, löpande priser) för Finland och Åland 2004–2015	38
Figur 20. Ensamboende utkomststödstagares hushållsinkomst i förhållande till den relativa fattigdomsgränsen* (procent) före och efter skattefria transfereringar, 2004, 2012 och 2016	39
Figur 21. Ensamboende utkomststödstagares inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016.....	40
Figur 22. Ensamstående utkomststödstagare med ett barn: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	40
Figur 23. Hushållsinkomsten hos ensamstående utkomststödstagare med ett barn i procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016	41
Figur 24. Ensamstående utkomststödstagare med två barn: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	42
Figur 25. Hushållsinkomst för ensamstående utkomststödstagare med två barn. Procent av	

gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016	42
Figur 26. Ensamförsörjare med tre barn med utkomststöd. Inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	42
Figur 27. Hushållsinkomst för ensamstående utkomststödstagare med tre barn. Procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016	43
Figur 28. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transfereringar för två vuxna och ett barn, 2004, 2012 och 2016	43
Figur 29. Hushåll med två vuxna och ett barn med utkomststöd: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	44
Figur 30. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transfereringar för två vuxna med två barn, 2004, 2012 och 2016.....	44
Figur 31. Hushåll med två vuxna och två barn med utkomststöd: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	45
Figur 32. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transfereringar för två vuxna, 2004, 2012 och 2016	45
Figur 33. Hushåll med två vuxna utkomststödstagare: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016	46
Figur 34. Hushållsinkomst och skattefria transfereringar för ensamboende med utkomststöd och vårdbidrag, 2012 och 2016.....	46
Figur 35. Konsumentprisindex för olika hushållsgrupper 2004–2017 (2004 = 100).....	53
Figur 36. Andelen ensamboende 65 år och äldre under fattigdomsgränsen 2016 (glidande 5-årsmedelvärde, procent)	53
Figur 37. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2004. OECD- respektive modifierade OECD-skalan, innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring.....	63
Figur 38. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2012. OECD-, respektive modifierade OECD-skalan innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring.....	63
Figur 39. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2016. OECD-, respektive modifierade OECD-skalan innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring.....	64

Tabellförteckning

Tabell 1. Hushåll som mottagit hushållsstöd i analysunderlaget efter hushållens sammansättning, 2004, 2012 och 2016	19
Tabell 2. Fördelningen av hushållens nettoinkomster* 2004, 2012 och 2016	21
Tabell 3. Fördelningen av hushållens nettoinkomster* per decil 2004, 2012 och 2016	21
Tabell 4. Andel av inkomsterna* hos de 40 procent av hushållen med lägst inkomster, 2004, 2012 och 2016	21
Tabell 5. Inkomsternas* tillväxt i procent hos de 40 procent av hushållen med lägst inkomster samt alla hushåll (2016 års penningvärde)	22
Tabell 6. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas åldersgrupp 2004, 2012 och 2016	23
Tabell 7. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas åldersgrupp. Procentuell fördelning 2004, 2012 och 2016	24
Tabell 8. Modellkalkyl av utnyttjandegraden av utkomststöd efter region 2016. Euro och procent	26
Tabell 9. OECD:s konsumtionsenhetsskala	29
Tabell 10. Fattigdomsgränsen (OECD-skalan). Nettoinkomst per år 2004, 2012 och 2016	30
Tabell 11. Andel personer och hushåll under fattigdomsgränserna efter skattefria transfereringar (disponibel inkomst), 2004, 2012 och 2016	32
Tabell 12. Andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen* (OECD-skalan) efter antal personer i bostadshushållet 2004, 2012 och 2016	33
Tabell 13. Andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen före och efter transfereringar (OECD-skalan), 2004, 2012 och 2016	36
Tabell 14. Andelen ensamboende under den relativa fattigdomsgränsen* före och efter bostadsbidrag (procent) efter kön, år 2004, 2012 och 2016	36
Tabell 15. Beräkningsgrunder för utkomststöd	37
Tabell 16. Hushåll som mottagit utkomststöd efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016 (antal och procentuell andel av hushållen med utkomststöd)	37
Tabell 17. Medelinkomst (netto, per konsumtionsenhet) för hushållen med utkomststöd respektive decil 1. Euro, 2016 års penningvärde 2004, 2012 och 2016	38
Tabell 18. De skattefria bidragens andel av utkomststödstagarnas nettoinkomst per konsumtionsenhet efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016	47
Tabell 19. Förändringsriktningar i beroendet av bostadsbidrag hos klienthushåll med utkomststöd efter hushållstyp 2004-2016	48
Tabell 20. Förändringsriktningar i beroendet av utkomststöd efter hushållstyp, 2004-2016	48
Tabell 21. Sammanvägda förändringsriktningar i beroendet av skattefria stöd hos klienthushåll med utkomststöd efter hushållstyp, 2004-2016	49
Tabell 22. Nettoinkomstens och de skattefria bidragens andel av utkomststödstagarnas disponibla inkomst per konsumtionsenhet efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016	50
Tabell 23. Avståndet till den relativa fattigdomsgränsen* (fattigdomsindex) hos hushåll med utkomststöd 2004, 2012 och 2016. (Negativa tal = under gränsen, positiva = över gränsen)	51
Tabell 24. Andelen hushåll och personer under fattigdomsgränser 2004, 2012 och 2016 innan och efter skattefria transfereringar. OECD-skalan respektive modifierade OECD-skalan	62
Tabell 25. Andelen enpersonshushåll under fattigdomsgränsen* innan skattefria transfereringar efter åldersgrupp och kön, 2004, 2012 och 2016 (procentenheter)	65

1. Sammanfattning

Denna rapport är en uppdatering av ÅSUB:s två tidigare utredningar om *Ekonomisk utsatt-
het och social trygghet på Åland* (Rapport 2007:4
respektive 2015:2). Den första byggde på indi-
vidmaterial från 2004, den andra på data från
2012. Föreliggande rapport i sin tur bygger
på data från 2016, de för ändamålet senast
tillgängliga. Genomgående i denna studie
görs en jämförelse mellan resultaten från de
två tidigare studierna.

Liksom tidigare är syftet även denna gång att
undersöka hur den del av det sociala trygg-
hetssystemet som faller under Ålands lag-
stiftningsbehörighet fungerar i praktiken och
i vad mån de olika bidragen minskar risken
för relativ fattigdom. Huvudfrågan är: vilken
effekt har de skattefria transfereringarna –
barnbidrag, bostadsbidrag, utkomststöd, un-
derhållsbidrag och vårdbidrag – haft var för
sig och sammantagna för att höja de utsatta
hushållens inkomst?

Analysens syfte är att på ett övergripande
plan redogöra för trender, förändringar och
samband i det skattefria bidragssystemets be-
tydelse för olika hushållstyper, åldersgrupper
samt kön och omfattar inte de mer detalje-
rade och tekniska aspekterna av hur enskilda
bidragsformer förhåller sig till varandra och
hur de beräknas.

Ett annat viktigt mål med utredningen är att
bedöma om de förändringar som genomför-
des mellan åren 2012 och 2016 i den delen av
bidragssystemet som faller under åländsk be-
hörighet kan betraktas som ändamålsenliga.
Här bör påpekas att även det faktum att be-
slutsfattarna har undvikit att justera barnbi-
dragen, ensamförsörjartillägget och utkomst-
stöd i takt med förändringarna av den all-
männa prisnivån, bör beaktas i samman-
hanget.

Effekten av höjningen av barnbidragen 2008
har kontinuerligt klingat av. Mellan 2008 och
2016 förlorade barnbidragen och ensamför-
sörjartillägget drygt 11 procent av sitt värde.

De förändringar i det skattefria transfere-
ringssystemet som genomfördes mellan 2004
och 2012 ökade i allmänhet bidragens relativa
effekt för de klienthushåll som lyfte utkomst-
stöd. Den ökande effekten berodde i första
hand på att inkomsterna i utgångsläget var
lägre 2012. Föreliggande studie fann att mel-
lan 2012 och 2016 ökade bidragsberoendet yt-
terligare. Undantaget var hushåll med en-
samförsörjare och ett till två barn.

Klientgrupperna med ensamboende och en-
samförsörjare lyftes i högre utsträckning över
gränsen för låg ekonomisk standard, eller den
relativa fattigdomsgränsen, 2016 jämfört med
2012. Därmed vändes utvecklingen för dessa
utsatta hushåll. En stor del av orsaken till
denna vändning kom sig dock av att dessa
hushållsgrupper hade förbättrat sitt utgångs-
läge i form av en relativ höjning av sina in-
komster (efter skatt inklusive pensioner och
arbetslöshetsersättning).

Rapporten analyserar fördelningen av in-
komster och ekonomiska resurser och föränd-
ringar i inkomstfördelningen. Enligt våra
mått på inkomstspredning/-ojämlikhet blev
Åland mer jämlikt mellan 2004 och 2012, men
sedan ser trenden ut att ha vänt mot ökad
ojämlikhet. Det skedde först en stor omför-
delning av inkomstandelen hos den tiondel
med mest inkomster till de övriga inkomst-
skikten fram till 2012, sedan fram till 2016
minskade återigen det rikaste skiktets andel.
Vår slutsats är att den avgörande faktorn
bakom förändringar i inkomstspredningen på
Åland är variationer i höginkomsttagarnas
kapitalvinster. Samtidigt visade det sig att
andelen av hushållens totala nettointkomster
som tillföll den fattigaste tiondelen av hus-
hållen ändrades marginellt; från 7,3 till 8,0
procent, mellan 2004 och 2016.

Vi undersökte även särskilt andelen av

brutto-, netto-, och disponibla inkomsten hos de 40 procent av hushållen med lägst inkomster. Mellan 2004 och 2012 ökade denna grupp sin andel av hushållens totala disponibla inkomst från 20,1 till 22,8 procent och andelen förblev oförändrad 2016.

En särskild del av utredningens uppdrag var att kartlägga hushåll och individer som helt saknade inkomst. Det handlar om en mycket liten grupp; 40 hushåll år 2016 (0,3 procent av alla hushåll). Räknar man istället antalet individer i åldern 18 år och uppåt och som inte studerade; 377, blir andelen betydligt större (1,6 procent av motsvarande befolkningsgrupp). En stor majoritet av hushållens referenspersoner (70 procent) och en knapp majoritet (51 procent) av de berörda individerna hade svenska som modersmål.

Utkomststödets och de sociala transfereringarnas långsiktiga utveckling ägnas ett kapitel. Här presenteras bland annat utkomststödets utveckling och andelen mottagare av utkomststöd på Åland från början av 1990-talet och framåt.

Rapporten klargjorde återigen det starka sambandet mellan arbetslösheten och de olika bidragsformerna. Vi slog fast att förändringar i arbetslösheten är den viktigaste förklaringsfaktorn till förändringar i andelen utkomststödstagare av befolkningen. Så ser det även ut i Finland som helhet. Det mer anmärkningsvärda var att de övergripande trenderna i andelen hushåll med utkomststöd och arbetslöshetsgraden för perioden 2000–2016 går åt motsatta håll.

År 2004 ledde en arbetslöshetsgrad på 2,3 procent till en frekvens utkomststödstagare motsvarande 3,0 procent av befolkningen medan motsvarande siffror för år 2016 var 3,7 och 2,6.

Undersökningen visar även att trots en procentuellt sett lika stor ökning av arbetslösheten och av antalet långtidsarbetslösa i Finland och på Åland har tillväxten av utgifterna

för utkomststödet sett helt olika ut – den har varit betydligt starkare i Finland.

Dessutom fann vi genom en estimering gjord med vår så kallade SISU-modell att utnyttjandegraden av utkomststöd på Åland är endast hälften av den i Finland som helhet. Medan mer än hälften, 54 procent, av det berättigade utkomststödet används i Finland är täckningsgraden inte mer än 23 procent på Åland enligt de registeruppgifter ÅSUB har tillgång till. Av detta drog vi slutsatsen att det kunde bero på att klienternas benägenhet att utnyttja stödet är särskilt lågt i ett småskaligt samhälle. Men det kunde även bero på bristande kunskap om rättigheterna hos klienterna. Man kan inte heller utesluta att kommunernas och handläggarnas tolkning av kriterierna är hårdare på Åland än i Finland.

De regionala trenderna från och med 2008 går isär gällande andelen hushåll med utkomststöd; trenden uppåt i Mariehamn beroende på en ökande andel yngre ensamstående och ensamförsörjare i staden. Trenden har varit svagt uppåt i skärgården men svagt neråt på landsbygden.

Kostnadsutvecklingen för utkomststödet räknat som euro per invånare skiljer sig markant från utvecklingen i Finland under perioden från 2004 till 2016. På Åland var kostnadsökningen svag samtidigt som den i Finland steg dramatiskt.

Liksom i den föregående utredningen framgick här att samvariationen mellan arbetslöshet och bostadsbidrag är lika stark som den mellan arbetslöshet och utkomststöd. Vi fann även att det på ett aggregerat plan skett en omfördelning mellan utkomststödet och bostadsbidraget mot en allt större andel av det sistnämnda.

Det har under senare tid framkommit ett behov av att reda ut de olika fattigdomsgränserna för Åland och sätta in dem i ett jämförande perspektiv. Fattigdomsgränserna räknas ut genom att ta hänsyn till hur hushållens

sammansättning påverkar vad inkomsterna räcker till för. Enligt den beräkningsmetod som använts i ÅSUB:s tidigare rapporter (baserad på den så kallade OECD-skalan och 60 procent av medianen av nettoinkomsten) låg 17,1 procent av *hushållen* under den relativa fattigdomsgränsen år 2016. Uttryckt i euro innebar det 15 257 på årsbasis för ett enpersons-hushåll. Motsvarande gräns var 18,1 procent år 2004 och 17,3 år 2012.

I vår genomgång betonade vi att man bör vara synnerligen uppmärksam på de olika definitionerna och uträkningssätten när man jämför och tolkar fattigdomsgränser.

För att jämföra Åland internationellt behövde vi använda en annan fattigdomsgräns som blivit allmän hos Eurostat, beräknad på personer, disponibel inkomst; den så kallade modifierade OECD-skalan. Det gemensamma för de olika fattigdomsgränserna för Åland är att andelen hushåll respektive personer under dessa sjunkit mellan 2004 och 2016. År 2016 hamnade 13,3 procent av ålänningarna under gränsen att jämföra med 11,5 procent av finländarna, 15,7 procent av svenskarna och 16,9 procent av medborgarna i EU.

Vi fann att liksom 2004 och 2012 var det ensamstående med två barn som löpte störst risk att hamna under fattigdomsgränsen räknad på nettoinkomsten innan tillskottet av skattefria bidrag (nära 60 procent). Vart fjärde ensamhushåll låg under gränsen, vilket innebär en liten minskning sedan 2004 och 2012. Av hushållen med två till fyra vuxna utan barn hamnade i allmänhet en låg andel under gränsen.

Andelen ekonomiskt utsatta – innan transferingar – har generellt ökat i åldersklasserna under 60 år, medan den i allmänhet har minskat i åldersgrupperna över 60. I synnerhet för åldersgrupperna över 70 år kan man avläsa en klar förbättring. Den yngsta åldersgruppen bland männen (18–29 år) är den grupp som fått se sin position försämrast mest.

Kvinnornas ställning har förbättrats i det längre perspektivet. Medan andelen ensamboende män under gränsen för låg ekonomisk inkomst ökat något, från 21 till 23 procent 2004–2016, har motsvarande andel för kvinnorna sjunkit från 32 till 26 procent.

I det kortare perspektivet såg vi att ensamboende i åldersgrupperna 60 år och över överlag avsevärt förbättrat sin position under 2012 till 2016 medan övriga, yngre åldersgrupper försämrat sin position.

Utredningen tittade även närmare på vilka de skattefria bidragens effekter är. Vi började med att se hur den relativa fattigdomsgränsen förändrades efter skattefria transfereeringar. Genom att beräkna fattigdomsgränsen först vid bruttoinkomst och sedan stegvis till och med den slutliga disponibla inkomsten fann vi att *bidragens omfördelningseffekt var betydligt starkare 2016 jämfört med 2012 och 2004*.

Andelen ensamstående kvinnor under fattigdomsstrecket har minskat radikalt mellan 2004 och 2016, från 30,6 till 22,6 procent samtidigt som andelen män stigit från 20,5 till 23,1 procent. Bostadsbidraget rättar till en del av skevheten i inkomst mellan könen. Det minskade andelen män under fattigdomsstrecket men nästan 3 procentenheter. Bostadsbidragets effekt för de ensamboende männen har alltså blivit allt viktigare i takt med att deras andel under fattigdomsstrecket ökat, medan det är tvärtom för kvinnorna.

I kapitel 8 ställes frågan: vem behöver utkomststöd? Bland mottagarna av utkomststöd återfinns ensamboende män som den största gruppen (42 procent) följda av ensamboende kvinnor (25 procent) och ensamstående kvinnor med barn (14 procent).

Sammanlagt 448 personer beviljades utkomststöd 2016 (446 år 2012). Vår kartläggning av den socio-ekonomiska bakgrunden hos mottagarna av utkomststöd visade för det första att den största kategorin (40,0 procent) hamnade under beteckningen "övriga".

I övrigt handlade det om vanliga löntagare (30 procent), men också studerande (10 procent) vilket innebar en liten minskning i förhållande till 2004 och 2012. Pensionärernas ställning har förbättrats. Deras andel av alla utkomststödstagare har radikalt minskat på senare år; från 13 till 6 procent mellan 2005 och 2012/2016. Garantipensionen på 685 euro som infördes den 1 mars 2011 kan möjligen ha minskat behovet av utkomststöd.

Rapporten såg även närmare på de skattefria transfereringarnas effekt på utkomststödstagarnas inkomster och återger i detalj hur de olika inkomst- och bidragsslagen stegvis förändrar avståndet till den relativa fattigdomsgränsen. Resultaten visade att ensamboende utkomststödstagares disponibla hushållsinkomst – när alla bidrag lagts till – placerade denna hushållsgrupp strax under den relativa fattigdomsgränsen 2016, vilket var en minskning av avståndet till gränsen i förhållande till 2012, men klart under noteringen för 2004. För de ensamstående med utkomststöd ökade bidragens andel av den disponibla inkomsten till 30 procent. Skillnaden i utgångsläge de olika åren, det vill säga innan skattefria transfereringar, var avgörande här och för utfallet för de flesta hushållsgrupper.

Ensamstående utkomststödstagare med ett barn hamnade på en disponibel inkomst ett par procentenheter under fattigdomsgränsen. De behovsprövade bidragen (bostads- och utkomststöd) stod för 25 procent av den disponibla inkomsten. Med barnbidraget taget i beräkningen nådde gruppen nära 34 procent, vilket ändå var en minskning i förhållande till läget 2012.

Tack vare ett betydligt starkare utgångsläge (högre nettoinkomst) lyftes ensamförsörjare med två barn över fattigdomsgränserna efter skattefria bidrag. Bidragsberoendet sjönk markant för denna grupp. De behovsprövade bidragen gav år 2016 ett tillskott till nettoinkomsterna på 24 procent att jämföra med 30 procent 2012.

De ekonomiska förutsättningarna för hushåll med två försörjare är naturligtvis principiellt bättre än för ensamförsörjare eftersom man är två om de grundläggande kostnaderna, först och främst boendekostnaderna.

En liten del av hushållen med utkomststöd representeras av makar/ sammanboende utan barn och för vilka vi kunde registrera en anmärkningsvärd försämring mellan åren 2004, 2012 och 2016. Försämringen berodde i första hand på en kraftig relativ minskning av nettoinkomsterna före bidrag (från 94 år 2004 till 76 procent av den slutliga disponibla inkomsten 2016). De behovsprövade bidragen stod för 25 procent av den disponibla inkomsten för hushållsgruppen.

Klienthushåll med makar/samboende med flera barn hamnade långt under den relativa fattigdomsgränsen såväl 2012 som 2016. Orsaken till detta är återigen de mycket låga nettoinkomsterna i utgångsläget. Den initiala nettoinkomsten sjönk till 63 procent av den disponibla inkomsten och de behovsprövade bidragens andel ökade till 27 procent.

En speciellt utsatt grupp är den med vårdbidrag, som mestadels består av ensamstående långvarigt sjuka eller med någon form av funktionsnedsättning. Redan efter tillskottet av vårdbidrag och bostadsbidrag hamnade denna klientgrupp över den relativa fattigdomsgränsen både 2012 och 2016. Tillskottet av utkomststöd placerade gruppen ensamboende utkomststöds klienter med god marginal över den relativa fattigdomsgränsen.

Sammanfattningsvis fann vi att bidragsberoendet hade ökat överlag såväl i det längre perspektivet (2004–2016) som i det kortare (2012–2016). Undantagen var hushållformerna ensamstående med ett respektive två barn, vars bidragsberoende minskat. Samtidigt kunde vi återigen konstatera att det ökade bidragsberoendet i grunden berodde på att den relativa storleken på nettoinkomsterna sjunkit.

Såväl i det längre som i det kortare (2012–2016) perspektivet har bostadsbidraget blivit allt viktigare för de utsatta hushållen med utkomststöd. Det faktum att man på Åland inte följde förändringarna i rikslagen år 2015, som innebar att gränsen för godtagbara maximala boendeutgifter sänktes, har till en del inneburit att det allmänna bostadsbidraget kunnat fortsätta att begränsa behovet av utkomststöd.

Beroendet av utkomststöd låg år 2016 på 10–16 procent av den disponibla inkomsten. De olika hushållskonstellationernas sammanlagda beroende av behovsprövade bidrag låg kring 25–30 procent år 2016. Ökningen av bidragsberoendet under perioden 2004–2016 var störst i de hushåll där det ingick två vuxna.

Det skattefria bidragssystemet har främst gynnat ensamstående med barn och det är också dessa klienthushåll som lyfts över fattigdomsstrecket. Hushåll där två vuxna ingår – med eller utan barn har fått se sin position försämrats såväl i det kortare som längre perspektivet.

I vår studie analyserade vi närmare prisutvecklingen – i form av konsumentprisindex – och vad den betytt för olika hushållskategorier. Vi har redan redogjort för hur stödbeloppen inte hängt med i kostnadsutvecklingen. Detta sammantaget med klienthushållens försämrade utgångsläge i form av låga nettoinkomster har riskerat att försämma de mest utsatta hushållens situation. En indexhöjning av barnbidragen hade mycket grovt räknat minskat avståndet till fattigdomsgränsen med en procentenhet för de flesta klienthushållen och motsvarande effekt av en höjning av ensamförsörjartillägget hade minskat avståndet med en halv procent.

Sammanfattningsvis framstår det som viktigt att så långt möjligt ge alla hushåll en grundläggande inkomst genom att få in så många människor som möjligt på arbetsmarknaden och hålla dem kvar inom de allmänna

försäkringssystemen. Mot bakgrund av för det första att barnbidragen och ensamförsörjartillägget mellan 2008 och 2016 förlorade drygt 11 procent av sitt reella värde och värdeminskningen påverkar de utsatta hushållens situation negativt och för det andra att klienthushållens inkomster sjunkit borde de skattefria bidragsnivåerna justeras automatiskt efter det allmänna kostnadsläget.

Det kan även finnas en risk att barnbidragens värdemässiga urholkning påverkar nativiteten negativt i en situation när en positiv befolkningstillväxt blivit ett långsiktigt mål. Dessutom minskar frånvaron av reglerade uppjusteringar överlag transparensen i bidragssystemet genom att de fungerar som en förtäckt åtstramning.

Sist så väcker utredningens slutsatser om underutnyttjandet av utkomststödet osökt tanken att insatser om möjligt borde göras för att informera om medborgarnas rättigheter till denna stödform.

2. Introduktion. Data och metoder

2.1 Syfte och bakgrund

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) genomförde 2007 på uppdrag av Ålands landskapsregering en studie av ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland, den första i sitt slag som gjorts i landskapet.¹ Syftet var att undersöka hur den del av det sociala trygghetssystemet som faller under Ålands lagstiftningsbehörighet fungerade i praktiken, och i vilken mån de olika bidragen minskade risken för relativ fattigdom.

Rapportens slutsatser ledde till en höjning av barnbidragen och ensamförsörjartillägget. Dessutom minskades den del av barnbidraget som räknades som inkomst vid fastställandet av utkomststöd. Huvudsyftet med föreliggande rapport är att följa upp resultatet från 2007 och 2015 års undersökningar. Hur ser den ekonomiska situationen ut för olika hushålls- och familjetyper? Hur har de förändringar i trygghetssystemen som genomförts sedan senaste undersökning påverkat de hushållstyper som enligt den senaste undersökningen löpte största risken att falla under den så kallade relativa fattigdomsgränsen när man beaktar den allmänna inkomstutvecklingen? Hur har utvecklingen varit för övriga familjetyper? Vilka löper nu störst risk att falla under gränsen när alla slag av inkomster och olika offentliga transfereringar beaktats?

Rapporten redogör för trender, förändringar och samband i det skattefria bidragssystemets betydelse för olika hushållstyper, åldersgrupper och kön men omfattar inte de detaljerade och tekniska aspekterna av hur enskilda bidragsformer förhåller sig till varandra och hur de beräknas.

En övergripande fråga är om förändringar – eller, lika viktigt – frånvaron av förändringar i bidragssystemet som genomfördes mellan 2012 och 2016 kan betraktas som ändamålsenliga. Dessutom kommer denna gång särskilt fokus vara på äldre personers ekonomiska situation.

Målet med utredningen är att fungera som underlag för Ålands landskapsregerings utvärdering av hur de sociala trygghetssystemen i form av transfereringar fungerar och samverkar för olika hushållstyper, samt att utgöra underlag för eventuella justeringar i grunderna för de sociala transfereringarna.

2.2 Innehåll och upplägg

Liksom de föregående studierna från 2007 och 2012, bygger denna utredning på tillgången till sekretessbelagda individuppgifter som kopplas samman. Det gäller i första hand data på inkomst, och utkomststöd, bostadsbidrag m.m., för år 2016.

Den delen av vår analys som förutsatt en sammankoppling av olika individdata begränsas i tid till just år 2016 för att de senaste tillgängliga heltäckande inkomstuppgifterna är från det året.

Uppdragsgivaren har även visat intresse för gruppen inkomstlösa, de hemmasittande utan arbete, de som är utanför arbetslöshetsförsäkringssystemet. Finns det några gemensamma drag hos denna grupp, vad kännetecknar dessa individer och deras hushåll? Denna utredning tittar särskilt på vad registeruppgifterna kan säga om detta. Vi räknar med att kunna göra den första preliminära kartläggningen av denna grupp.

I kapitel 3 tecknar vi en bakgrund till den övriga utredningen. Kapitlet ger en översikt av inkomstfördelningen på Åland i ett jämförande perspektiv. Vi använder bland annat

trygghet på Åland.

¹ ÅSUB Rapport 2007:5, Ekonomisk utsatthet och social

den så kallade ginikoefficienten för att klarlägga inkomstfördelningen. Enligt gängse metoder relateras olika toppskikt (topp 10 och topp 1 procent, etc.) till den övriga befolkningen.²

Dessutom jämför vi fördelningen av hushållens beskattningsbara och disponibla inkomster för åren 2004, 2012 och 2016. Enligt uppdragsgivarens specifika önskemål görs även beräkningar där vi mäter inkomandelen för de 40 procent som har lägst inkomster i förhållande till genomsnittet.³

Kapitlet ger därmed en översiktlig bakgrund till de därpå följande kapitlen som innehåller analyser av transfereringarna och utkomststöden baserade på individuppgifter.

Kapitel 4 studerar närmare utkomststödet och de sociala transfereringarnas utveckling. Här presenteras bland annat utkomststödet utveckling och andelen mottagare av utkomststöd på Åland från början av 1990-talet och framåt. Sambandet mellan arbetslöshet och de olika bidragsformerna klargörs.

I kapitel 5 beräknas de åländska fattigdomsgränserna genom att ta hänsyn till hur hushållens sammansättning påverkar inkomsten. ÅSUB:s utredning från 2007 var den första som beräknade en fattigdomsgräns för Åland.

Här presenteras uttömmande beräkningar av de olika fattigdomsgränserna för hela Åland utifrån såväl hushåll som personer och dessutom utifrån olika inkomstbaser, alltifrån beskattningsbar inkomst till disponibel inkomst.

Vi beräknar även fattigdomsgränsen för

landsbygd och glesbefolkade områden på disponibel inkomst enligt Eurostats definition som bas. Dessutom jämförs en av de åländska fattigdomsgränserna med Finland, Sverige och EU.

En av huvudfrågorna är att identifiera vilka socioekonomiska och hushållsgrupper som löper risk för finansiell fattigdom. Även könsfördelningen beaktas.

Kapitlet innehåller också beräkningar som visar vad bostadsbidraget betyder för att minska risken för relativ fattigdom. Genomgående görs jämförelser med resultaten från de föregående utredningarna som baserade sig på data från 2004 respektive 2012. Slutligen berörs även kostnaderna för utkomststödet i ett jämförande perspektiv.

I kapitel 6 studerar vi närmare de relativa fattigdomsgränserna före skattefria transfereringar. Huvudfrågan där är hur stor andel av hushållen och de olika hushållstyperna som ligger under gränsen.

I kapitel 7 analyseras det sociala biståndets effekt på den relativa fattigdomsgraden. Här mäter vi vilka förändringar i avståndet till den initiala relativa fattigdomsgränsen som de skattefria överföringarna inneburit. I vilken mån lyfter de skattefria transfereringarna klienterna över fattigdomsgränsen. Vilka justeringar skulle behövas för att de aktuella hushållskategorierna över den relativa fattigdomsgränsen? Vilken välfärdshöjande effekt har barnbidraget? När man adderat både barnbidrag, bostadsbidrag och i förekommande fall underhåll och utkomststöd till nettointkomsten, hur ser det ut?

I beräkningarna tar vi hänsyn till

² Metoden används av bland andra den franske ekonomen Piketty, Tomas (2014) i boken *Capital in the Twenty-First Century*.

³ "Under 2018 genomför ÅSUB en uppföljning av ekonomisk utsatthet på Åland. I sammanhanget skulle det vara viktigt att inkludera en indikator som mäter inkomstillväxten för de 40

% som har lägst inkomster i förhållande till genomsnittet – en av få indikatorer som explicit beskrivs i utvecklings- och hållbarhetsagendan Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland (2018) Statusrapport 2. Arbetsmaterial 12.4.2018, s. 18.

hushållssammansättning och försörjningsbörda genom att ge klienterna en konsumtionsvikt enligt den så kallade OECD-skalan som skall motsvara det hushållssammanhang i vilket de ingår.

I kapitel 8 redogör vi för beräkningsgrunderna för utkomststödets och utkomststödets storlek. Där jämför vi även kostnaderna för utkomststödet på Åland med det i fastlandsfinland.

Kapitel 9 är centralt i denna utredning. Huvudsyftet att beräkna transfereringarnas effekt på utkomststodtagarnas disponibla inkomster. Vi börjar med att reda ut i vilken grad respektive hushållstyper utnyttjat utkomststöd. Särskild vikt läggs vid att klargöra de mer utsatta hushållens situation. Det gäller främst de ensamstående, ensamförsörjarna och äldre. Ett avsnitt i kapitlet redogör för de teoretiska effekterna av ett höjt ensamförsörjarbidrag.

I kapitel 10 gör vi för det första en bedömning av vad prisutvecklingen under perioden 2004–2016 inneburit för olika hushållsgrupper. För det andra ser vi kortfattat på de äldres ekonomiska situation.

Inflationen (KPI), den årliga sammanvägda prisförändringen i den åländsk ekonomin, består av en så kallad korg av enskilda grupper av varor och tjänster. Hur prisutvecklingen är för dessa underkategorier påverkar olika hushålls- och inkomstgrupper på olika sätt. Exempelvis så påverkas det hushåll som lägger en större andel än genomsnittet på livsmedel, förhållandevis mer av prisförändringarna för just denna kategori i korgen.

Med hjälp av data från den finländska Statistikcentralens senaste konsumtionsundersökning och den så kallade SISU-modellen beräknar vi särskilda KPI för olika hushållsgrupper och jämför prisutvecklingen för dessa under perioden 2004–2016.

Vi avslutar i kapitel 11 med en uppsamling av de övergripande slutsatserna och vi tar även ställning till frågan om förändringarna i bidragssystemet mellan 2008 och 2012 varit ändamålsenliga.

2.3 Begrepp, grundläggande frågor, metoder och data

Den tekniska redogörelsen för hur vi beräknat fattigdomsindex och de enskilda bidragens effekt finns i den tekniska bilagan sist i denna utredning (sid. 52–59).

Inkomstfattigdom, eller relativ låg ekonomisk standard som denna utredning tar sig an, mäter inte låg levnadsstandard eller fattigdom i sig utan låg inkomst hos hushåll i relation till *andra* i respektive land.⁴ Det relativa måttet för fattigdom mäter i första hand just förhållandet mellan hushållens inkomster i ett samhälle.

Förändringar i det relativa fattigdomsmåttet speglar inte alltid reella förändringar i hushållens materiella villkor. Särskilt under tider av ekonomisk tillbakagång kan måttet vara problematiskt att tolka. Under sådana omständigheter kan det innebära att samtidigt som andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen minskar så försämras den ekonomiska situationen för en stor del av hushållen (medianinkomsten sjunker) och de med lägst inkomst får sämre villkor. Många gånger visar andra mått på inkomstspridning samma sak. Det gäller ginikoefficienten, som ofta sjunker vid ekonomisk tillbakagång i länderna. Detta skedde till exempel åren efter finanskrisen 2008 då den reella fattigdomen ökade i OECD-länderna medan den relativa fattigdomen inte förändrades särskilt mycket.

Det kan därför vara motiverat att redovisa hur den disponibla inkomsten utvecklas i olika hushållsgrupper samtidigt som man redovisar förändringar i det relativa

⁴ Pensionsmyndigheten (2018) Äldre med låga inkomster, s. 1.

fattigdomsmåttet.

Liksom i de föregående utredningarna (från 2007 och 2015) vill vi här veta hur barnbidrag, bostadsbidrag, utkomststöd, m.m. sammanlagda fungerar för den enskilda individen.

Denna undersökning använder sig i huvudsak av två olika källor: 1) aggregerade data 2) sammankopplade individdata från ett flertal register. Vi har använt kvantitativa aggregerade, allmänt tillgängliga data, dels från THL (Institutet för hälsa och välfärd, bl.a. uppgifter om utkomststöd från databasen Sotkanet). Till det kommer uppgifter från den finländska Statistikcentralen och officiellt publicerade data från Folkpensionsanstalten (FPA).

Den andra kategorin data är sekretessbelagda data om enskilda individer. Liksom vid tidigare utredningar har vi fått tillstånd att koppla samman bakgrundsuppgifter för enskilda individer med uppgifter om utkomststöd, bostadsstöd, m.m. och dessutom uppgifter om exempelvis inkomster och skulder. Med stöd av dessa data har vi haft möjlighet att följa upp de unika detaljanalyserna från föregående utredningar. Våra data om utkomststöd kommer ursprungligen från de åländska kommunerna.

De individuppgifter vi använder i fortsättningen av denna studie består huvudsakligen av alla person- och hushållsuppgifter där det går att knyta enskilda individer till ett specifikt hushåll. På så sätt rör det sig inte om ett urval i egentlig mening, utan det är en totalundersökning där alla individer boende på Åland och alla hushåll ingår, men där det i vissa fall saknas möjligheter att koppla klienter som lyft utkomststöd till uppgifter om hushåll.

Nedanstående tabell (Tabell 1) sammanfattar

dels det analysunderlag som vi hade tillgång till när de tidigare utredningarna gjordes, dels det material som vi haft tillgång till när vi genomfört denna utredning. Utredningen från 2007 baserades på material från 2004 och den från 2015 genomfördes utifrån 2012 års material. Föreliggande utredning bygger på individuppgifter från 2016 (Tabell 1).⁵

I våra beräkningar har vi endast använt oss av uppgifter om de hushåll som förekommer i folkräkningsmaterialet för 2016.

Tabell 1. Hushåll som mottagit hushållsstöd i analysunderlaget efter hushållens sammansättning, 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Totalt	293	279	305
Ensamboende	181	187	203
Ensamstående med ett barn u. 18 år	35	31	35
Ensamstående med flera barn u. 18 år	28	14	40
Två vuxna	28	25	11
Två vuxna med ett barn u. 18 år	9	12	4
Två vuxna med två barn u. 18 år	12	10	8
Övriga	0	0	4

Underlaget från år 2016 för föreliggande undersökning är något större; 448 individer samt uppgifter om hushållstillhörighet för 305 individer.

Resultaten från föregående utredningar jämförs med motsvarande beräkningar för år 2016. Bakgrunden till de mer detaljerade beräkningarna presenteras i form av olika variablers procentuella andelar och deras utveckling över tid, exempelvis andelen mottagare av utkomststöd av hela befolkningen.

Den centrala metoden i denna undersökning är att relatera inkomsterna hos olika kategorier av individer och hushåll till de relativa fattigdomsgränser som vi räknat fram. Vi beräknar vilken procentandel av de olika hushållskategorierna som lyfts över

⁵ År 2015 hade vi uppgifter från 2012 om utkomststöd utgående från sammanlagt 446 individer. Av dessa hade vi

uppgifter om inkomster, bostadsbidrag, etc. samt den nödvändiga hushållstillhörigheten för 279.

fattigdomsstrecket och jämför med föregående utredningars resultat. Denna ansats fördjupas genom att vi också mäter graden av fattigdom genom att räkna fram ett så kallat fattigdomsindex som anger det genomsnittliga procentuella avståndet till fattigdomsgränsen hos olika hushållskategorier.⁶ Därefter beräknar vi de enskilda bidragens effekt för olika hushållskategorier.

3. Fördelningen av inkomster och ekonomiska resurser

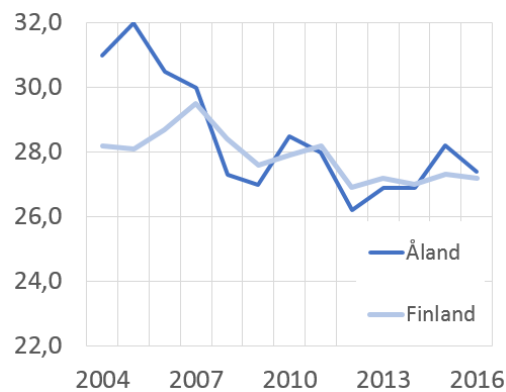
3.1 Inledning. Förändringar i inkomstfördelningen

Individer och hushåll kan uppleva sig som socialt och ekonomiskt utsatta om inkomstklyftorna i samhället där de lever är stora. En skev inkomstfördelning påverkar individens självbild på ett negativt sätt, ger upphov till social ångest och stress inför hur man uppfattas av andra. Det påverkar det dagliga livet, individernas sociala relationer och hälsa och i slutändan vår förmåga att bygga välfungerande samhällen.⁷ För att belysa denna dimension av ekonomisk utsatthet ska vi titta närmare på hur inkomstfördelning, arbetslöshet och utkomststöd hänger samman

I en rapport från OECD konstateras att gapet mellan rika och fattiga i OECD-länderna nu ligger på sin största nivå på 30 år.⁸ I det perspektivet kan det vara intressant att se hur inkomstfördelningen ser ut på Åland.

Ett vanligt internationellt mått på inkomstfördelningen inom länder och inom regioner är den så kallade *ginikoefficienten*. Koefficienten kan teoretiskt sett röra sig mellan 0 och 1, eller 0 och 100 eftersom man i statistiska framställningar oftast multiplicerar koefficienten med 100. Vid det lägsta möjliga värdet 0 är inkomsterna lika stora för alla inkomsttagare och vid det högsta värdet tillfaller alla inkomster en enda person. Ginikoefficienterna för disponibel penninginkomst på Åland och i Finland låg år 2016 mycket nära varandra (Figur 1).

Figur 1. Ginikoefficienter för disponibel penninginkomst för Åland och Finland 2004–2016

Källa: ÅSUB (Inkomster och välfärd); Statistikcentralen.

Noteringen 2016 för Åland var 27,4 och för Finland 27,2. Åren innan finanskrisen låg Åland högre – inkomstspredningen/-ojämlikheten var betydligt större än i Finland de åren på grund av att kapitalinkomsterna allmänt låg på en hög nivå. Inkomstfördelningen på

⁶ Här följer vi internationellt vedertagna metoder som bland andra används och rekommenderas av Världsbanken (se t.ex. World Bank Institute (2005) *Introduction to Poverty Analysis*, s. 69–82; Haughton, Jonathan & Khand, Shahidur R. (2009) *Handbook on Poverty and Inequality*, s. 67–81; Cantillo, Marco Vinicio Sánchez (2004) *Rising Inequality and Falling Poverty in Costa Rica's Agriculture during Trade Reform. A Macro-Micro General Equilibrium Analysis*.

⁷ The Guardian 18 September 2018.

⁸ Cingano, F. (2014), Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth, OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing. Den senaste 10 procenten tjänade 9,5 gånger mer än den fattigaste

(2011). År 1980 var förhållandet 7:1 och gapet har trendmässigt stigit sedan dess. Efter finanskrisen 2008 har gapet mellan rika och fattiga framträtt som ett alltmer angeläget område för vetenskaplig analys och policyåtgärder, inte minst för att forskning visat att den ökande inkomstojämlikheten har en negativ inverkan på den ekonomiska tillväxten. Det kan ske genom att de lägre inkomstklassernas humankapital i sämre ekonomiska tider minskar. Man tillägnar sig mindre utbildning såväl i tid räknat som kvalitativt. På sikt påverkar detta deras inkomstnivåer och minskar de lägre inkomstskiktens input till den ekonomiska tillväxten.

Den negativa inverkan kan även komma genom att de lägre klasserna när tiderna är sämre försöker fortsätta att upprätthålla sin konsumtionsnivå genom att öka sin skuldsättning.

Åland under de senaste knappa 20 åren har i medeltal mätt med ginikoefficienten varit något mindre jämn än i Finland som helhet. Under perioden som denna studie i första hand omfattar (2004–2016) låg Åland snäppet högre än Finland som helhet. Sammanfattningsvis kan sägas att Åland framstår som något mer ojämlikt än Finland, men skillnaden är inte iögonenfallande.

Tabell 2. Fördelningen av hushållens nettoinkomster* 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Inkomst, topp 10 %	29,4	21,8	22,6
Inkomst, topp 1 %	11,7	4,8	5,6
Inkomst, kvintil 5	41,6	36,1	36,7
Inkomst, kvintil 1	7,3	8,2	8,0

*) Inkomstuppgifterna är justerade för hushållens storlek med OECD-skalan.

Källa: Bearbetning av data från Statistikcentralen och Skattemyndigheten.

Tabell 2 och Tabell 3 belyser inkomstfördelningen för åren 2004, 2012 och 2016. Under de åtta åren mellan 2004 och 2012 minskade andelen hos den rikaste 10 procenten (decil 10) av hushållens totala inkomst efter skatt från 29,4 procent till 21,8 procent.

Tabell 3. Fördelningen av hushållens nettoinkomster* per decil 2004, 2012 och 2016

Decil	2004	2012	2016
10	29,4	21,8	22,6
9	12,2	14,3	14,0
8	12,2	12,3	12,1
7	9,8	10,8	10,8
6	8,7	9,7	9,7
5	7,8	8,7	8,7
4	6,8	7,7	7,6
3	5,7	6,5	6,5
2	4,6	5,2	5,2
1	2,8	3,0	2,8
Totalt	100,0	100,0	100,0

*) Inkomstuppgifterna är justerade för hushållens storlek med OECD-skalan.

Källa: Bearbetning av data från Statistikcentralen och Skattemyndigheten.

Det allra rikaste inkomstskiktets; top 1 procent, andel minskade från 11,7 till 4,8 procent. Samtidigt ökade den lägsta kvintilen sin andel av nettoinkomsterna marginellt från 7,3 till 8,2. Den näraliggande slutsatsen är att kapitalägarna förlorade relativt sett mest på den ekonomiska nergången efter finanskrisen 2007.

Efter 2012 verkar inkomstfördelningen återigen ha börjat svänga tillbaka till höginkomsttagarnas fördel. En indelning i deciler (delar om 10 procent av hushållen) visar förändringarna på en mer detaljerad nivå (Tabell 3).

Där ser vi att den högsta decilen är den enda som vunnit andelar under perioden 2012–2016; från 21,8 till 22,6 procent. I övrigt är förändringarna små, men vi kan se att den första (lägsta) decilen förlorat och var tillbaka på samma andel av de totala hushållsinkomsterna, 2,8 procent, som 2004.

Ännu ett sätt att belysa inkomstfördelningens utveckling är att se hur det gått för de 40 procent av hushållen som har lägst inkomst (Tabell 4).

Tabell 4. Andel av inkomsterna* hos de 40 procent av hushållen med lägst inkomster, 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Bruttoinkomst, andel	18,0	20,6	20,1
Nettoinkomst, andel	19,8	22,4	22,1
Disponibel inkomst, andel	20,1	22,8	22,8

*) Inkomstuppgifterna är justerade för hushållens storlek med OECD-skalan.

Källa: Bearbetning av data från Statistikcentralen och Skattemyndigheten.

Tillväxten av de samlade inkomsterna för denna grupp jämfört med den totala inkomstillväxten (i fasta 2016 års penningvärde) visas i Tabell 5. Där framgår att hushållen med 40 procent lägst inkomst hade en gynnsammare tillväxt än alla hushåll

sammantagna sett i det längre perspektivet (från 2004 och framåt).

Denna grupps andel av de totala disponibla inkomsterna ökade mellan 2004 och 2012 från 20,1 till 22,8 procent för att därefter, enligt våra senaste uppgifter för 2016 återigen noteras till oförändrade 22,8 procent.

Tabell 5. Inkomsternas* tillväxt i procent hos de 40 procent av hushållen med lägst inkomster samt alla hushåll (2016 års penningvärde)

		2004– 2012	2004– 2016	2012– 2016
Nettoinkomst	Alla hushåll	11,0	14,0	2,7
	40 % lägsta	12,9	16,0	2,7
Disponibel inkomst	Alla hushåll	11,2	14,1	2,6
	40 % lägsta	13,3	17,6	3,7

*) Nominell tillväxt justerad för hushållens storlek med OECD-skalan. Inkomsterna är justerade till 2016 års penningvärde med konsumentprisindex (KPI).

Källa: Bearbetning av data från Statistikcentralen och Skattemyndigheten.

Observera att här har vi inte tagit i beaktande tillväxten av befolkningen och antalet hushåll på Åland. Antalet hushåll växte med 11,0 procent mellan 2004 och 2012 och med 15,8 procent mellan 2004 och 2016 vilket om man jämför med inkomsternas tillväxt, antyder en svag, till och med negativ realinkomsttillväxt under perioden.

Mellan 2012 och 2016 ökade antalet hushåll med 4,3 procent medan nettoinkomsterna ökade med 2,7 procent. Återigen: att jämföra dessa tillväxtsiffror med varandra ger bara en antydning om hur realinkomsterna utvecklats. Kan man se något samband mellan ojämlikhet, arbetslöshet och utkomststöd?

Sett över perioden 1995–2016 finns det ett visst negativt samband mellan ojämlikhet och arbetslöshet (Figur 2). Ojämlikheten är högre när arbetslösheten är låg. För Åland är sambandet dock betydligt svagare än motsvarande för Finland. För hela perioden 1995–2016 ser vi att när ekonomin försvagas sänkt den relativa fattigdomsgränsen eftersom medianinkomsten sjunker. Något motsvarande statistiskt samband finner man inte när man reducerar perioden till åren från och med millennieskiftet 2000.

Som vi påpekade i föregångaren till denna rapport har inkomstspridningens minskning när arbetslösheten stiger även att göra med "att individer och hushåll i de övre inkomstskikten har en hög andel kapitalinkomster som generellt tenderar att sjunka mer än löneinkomsterna vid lågkonjunktur, medan de sociala transfereringarna räcker till för att motverka ett alltför stort inkomstbortfall hos de lägre grupperna."⁹

Det förefaller vara variationer i höginkomsttagarnas kapitalvinster som är den avgörande faktorn bakom förändringar i inkomstspridningen på Åland.¹⁰

Då vi utgående från 2004 års material beräknade förmögenhetsfördelningen fick bilden av en relativ jämlikhet i inkomstfördelning ge vika för en bild som avslöjade ett betydligt mer ekonomiskt skiktat samhälle. Slutsatsen blev då att "när det kommer till spridningen av hushållsinkomsterna ligger Åland på en "normal" nordisk nivå medan landskapet skiljer ut sig som betydligt mer ojämlikt när det gäller förmögenhetsfördelningen".

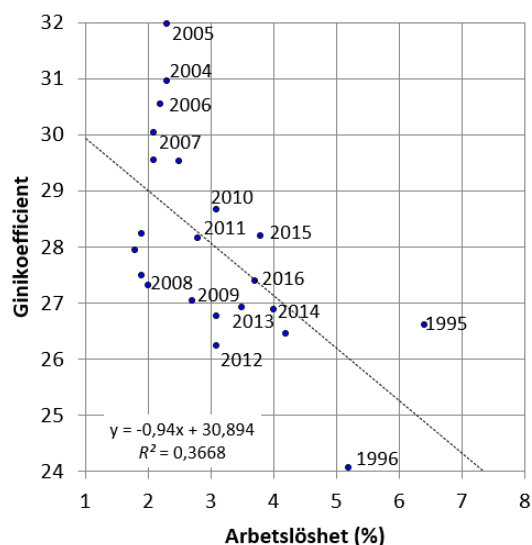
⁹ Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012, ÅSUB Rapport 2015:2, s. 16.

¹⁰ Den franska ekonomen Tomas Piketty visade i sin bok *Capital in the Twenty-First Century* (2014) att i det långa loppet tenderar tillväxten av kapitalet att vara starkare än tillväxten av löneinkomsterna och bruttonationalprodukten. Följden blir en allt större koncentration av tillgångar hos ett fåtal. Enligt 2004 års beskattningsuppgifter var förmögenheten på Åland mycket ojämnt fördelad. Av den totala beskattningsbara

förmögenheten tillkom 71,5 procent den översta decilen (topp 10 procent).

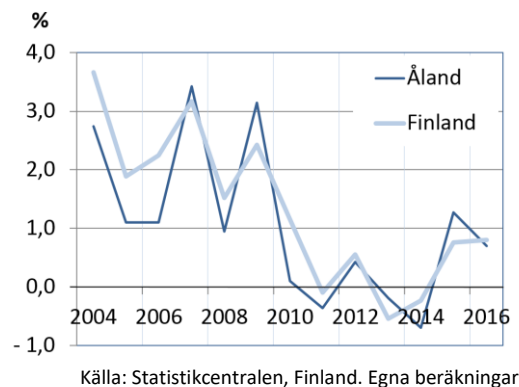
Nära 39 procent av den totala beskattningsbara förmögenheten tillföll topp 1 procent och drygt 18 procent tillföll topp 0,1 procent av hushållen (12 st.). Följaktligen härrör den ojämna fördelningen av förmögenhet från den mycket höga koncentrationen av tillgångar hos en handfull individer och hushåll.

Figur 2. Ginikoefficient för disponibel inkomst och arbetslöshetsgrad 1995–2016

I Figur 3 ser vi att de åländska hushållens inkomstillväxt var nästan lika låg som Finlands under perioden 2004–2016. Hushållens inkomster är justerade för hushållens storlek.

Figur 3. Hushållens disponibla penninginkomst per konsumtionsenhet. Procentuell årlig tillväxt för Finland och Åland 2004–2016 (2015 års penningvärde)

De skattepliktiga och skattefria transfereringarna har som syfte att utjämna inkomstskillnaderna och lyfta de svagare inkomstgrupperna till en dräglig levnadsnivå. Denna nivå definierar vi längre fram som en konkret inkomstgräns; en relativ fattigdomsgräns.

3.2 Hushåll och personer utan beskattningsbar inkomst

För varje år vi hittills studerat – 2004, 2012 och 2016 – har vi funnit en liten grupp hushåll som enligt skattestatistiken helt saknar inkomst. År 2004 var de 29 till antalet för att öka till 74 år 2012 och sedan återigen minska till 40 år 2016. Åldersfördelningen mellan hushållens referenspersoner framgår av Tabell 6.

Tabell 6. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas åldersgrupp 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Totalt	29	74	40
18–29	8	17	8
30–39	7	17	9
40–49	4	11	10
50–59	1	15	10
60–69	2	11	2
70–79	3	0	0
80–89	3	2	0
90+	1	1	1

Av den aggregerade sammanställningen i Tabell 7 ser vi att andelen yngre hushåll, med referenspersoner i åldern 18–39 har minskat från 51,7 procent år 2004 till 42,5 år 2016. Under samma tid ökade mellangruppens 40–59 år andel under samma tid från 17,2 till 50,0 procent.

Den allra äldsta gruppens (80+) andel har under samma tid minskat från 13,7 till 2,5 procent. Det skedde alltså en förskjutning från de yngre och äldre hushållen till mellangruppen, vars referenspersoner i de flesta fall borde befinna sig mitt uppe i ett inkomstbringande yrkesliv. Eftersom vi har att göra med väldigt få fall kan vi inte dra några långtgående slutsatser av de förändringar tabellen visar. Med denna reservation i minnet kan vi ändå konstatera att det över tid skett en förskjutning mellan åldersgrupperna.

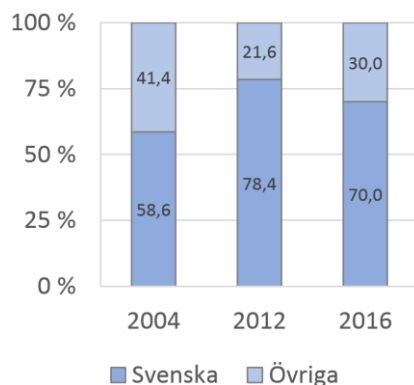
Tabell 7. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas åldersgrupp. Procentuell fördelning 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Totalt	100,0	100,0	100,0
18–39	51,7	46,0	42,5
40–59	17,2	35,2	50,0
60–79	17,2	14,9	5,0
80+	13,7	4,1	2,5

Anm.: Talen är avrundade.

Vi fann även att det fanns en viss överlappning mellan hushållen utan beskattningsbar inkomst och hushåll med utkomststöd. Men andelen var förvånansvärt liten. År 2012 lyfte knappt var sjätte (16,2 procent) av denna grupp utkomststöd under samma år som man inte hade någon beskattningsbar inkomst. Andelen steg sedan 2016 till 22,5 procent. Den andelen motsvarar den mycket låga nyttjandegrad som beräknat med den så kallade SISU-modellen för samma år (22,9 procent, se avsnitt 4.2 sidan 25).

Figur 4. Hushåll utan beskattningsbar inkomst efter referenspersonernas modersmål. Procent 2004, 2012 och 2016

Man får en uppfattning om de inkomstlösa ålänningarnas födelseland genom uppgifterna om referenspersonernas modersmål. Det visar sig att en majoritet var svenskspråkiga alla år för vilka vi har data (Figur 4). Andelen svensktalande ökade från 58,6

procent 2004 till 78,4 år 2012 och nu senast 70,0 procent enligt våra senaste uppgifter för 2016. Detta ger en tydlig fingervisning om att utlandsfödda är överrepresenterade bland hushållen som saknat inkomst, men också att den andelen minskat under det senaste dryga årtiondet.

Språktillhörigheten ser något annorlunda ut om man ser på *individer* utan beskattningsbar inkomst istället för på hushåll. I det register över ålänningarnas sysselsättning som utgjort ett av underlagen för denna undersökning fann vi år 2016 sammanlagt 377 individer som var 18 år eller över, inte studerade, och som helt saknade inkomst. Denna grupp utgjorde 1,6 procent av alla ålänningar i motsvarande åldersgrupp. Av dessa var 31 personer (8,2 procent) registrerade som arbetslösa och samtidigt utan arbetslöshetsersättning.

Vi fann att 50,9 procent av dessa personer hade svenska som modersmål år 2016, vilket var en klar minskning jämfört med 2012 (76,0 procent) och 2004 (63,3 procent). Den stora skillnaden mellan språktillhörighet beroende på om man räknar hushåll eller individer för år 2016 förvånade oss och vi fann ingen entydig förklaring.¹¹

4. Utkomststödet och de sociala transfereringarna i ett längre perspektiv

4.1 Förändring över tid i andelen utkomststödstagare

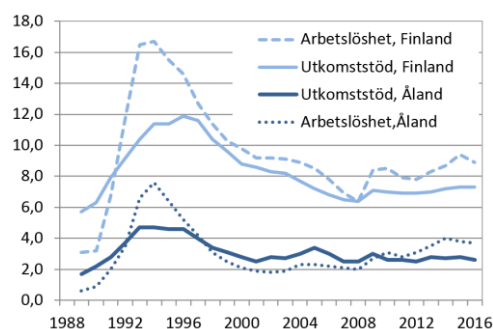
Av Figur 5 nedan visar förändringarna i nivå på de sociala transfereringarna i ett längre perspektiv i Finland och på Åland. Det kan, för det första, tydligt avläsas att förändringar i arbetslöshetsgraden respektive andelen utkomststödstagare av invånarna följs åt.

¹¹ Delvis kan det ha med kodningen i registren att göra. År 2016 var hela 90 procent av individerna kodade som "övriga

utanför arbetskraften", medan motsvarande siffra för 2012 var 80 procent. Den större andelen okända år 2016 kan möjligtvis ha innehållit fler studerande.

För det andra, framgår tydligt att de åländska nivåerna ligger långt under de finländska.

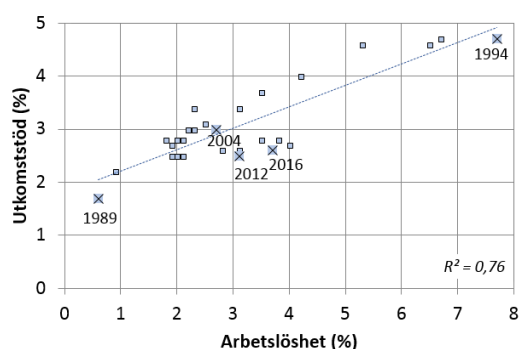
Figur 5. Utkomststödstagare som andel av befolkningen och arbetslöshetsgrad på Åland och i Finland (procent) 1989–2016

Källa: SOTKANet, Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), Statistikcentralen.

Figur 6 visar sambandet mellan andelen utkomststödstagare och arbetslöshet; arbetslösheten längs den horisontella axeln och andelen utkomststödstagare längs den vertikala.

Figur 6. Utkomststödstagare som andel av befolkningen och arbetslöshetsgrad (procent) 1989–2016

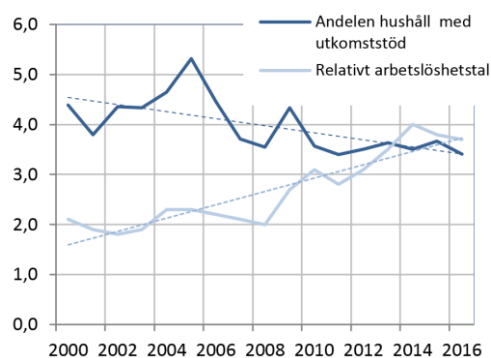
Källa: SOTKANet, Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), Statistikcentralen (egna beräkningar).

Låg arbetslöshet (t.ex. 1989) motsvaras av en lägre andel utkomststöd. Analysåret för den första utredningen (2004) är ett normalår i det här avseendet. Det året ledde en arbetslöshetsgrad på 2,3 procent till en frekvens utkomststödstagare motsvarande 3,0 procent. Motsvarande siffror för år 2016 var 3,7 och 2,6.

Förändringar i arbetslösheten är den viktigaste förklaringsfaktorn till förändringar i andelen utkomststödstagare av befolkningen.

Förändringar i andelen utkomststödstagare under perioden 1989–2016, förklaras till 76 procent av variationerna i arbetslöshetsgraden ($R^2 = 0,76$). Som framgår av noteringen högst upp till höger i Figur 6 så motsvaras den för åländska förhållanden extremt höga arbetslöshetsnivån krisåret 1994 (7,6 procent), av den högsta andelen utkomststödstagare på drygt två decennier (4,7 procent).

Figur 7. Trender i andelen hushåll med utkomststöd och arbetslöshetsgrad 2000–2016

Källa: ÅSUB, Arbetsmarknad, SOTKANet, Statistikcentralen. Egna beräkningar

För åren 2012 och 2016 ligger skärningspunkterna nedanför linjen i Figur 6, vilket anger att andelen utkomststödstagare är mindre än väntat, givet de tidigare årens utfall.

Även om variationerna i andelen arbetslösa och andelen hushåll med utkomststöd korrelerar så går de övergripande trenderna i andelen hushåll med utkomststöd och arbetslöshetsgraden för perioden 2000–2016 åt motsatta håll (Figur 7).

4.2 Underutnyttjas utkomststödet på Åland?

Givet att arbetslösheten är hälften av Finlands totalt är det naturligt att kostnaderna för utkomststödet på Åland är betydligt lägre

än i Finland. Som vi noterade i den föregående utredningen reser detta osökt frågan om praxis för beviljande av utkomststöd har skärpts, eller om andra stöd har ersatt utkomststödet.

En estimering gjord med vår så kallade SISU-modell visar att *utnyttjandegraden av utkomststödet på Åland är endast hälften av vad den är i Finland som helhet*. I tolkningen av SISU-modellens resultat får man beakta att modellsimuleringarna omfattar endast grundläggande utkomststöd, boendekostnader, underhållsbetalningar och dagvårdsavgifter. Själva data innehåller även det förebyggande utkomststödet. Det egentliga utkomststödet som SISU nästan i sin helhet simulerar täcker ändå ca 95 procent av utkomststödsutbetalningarna.

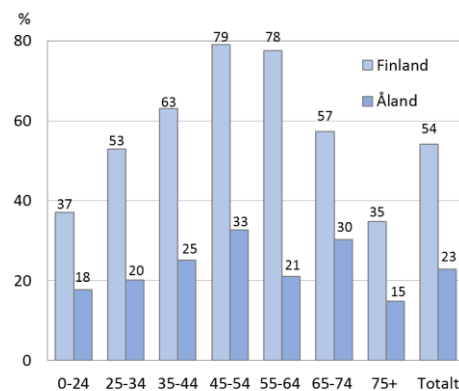
Estimeringens resultat visas i *Figur 8*. Av de två staplarna längst till höger framgår hur stor den uppskattade skillnaden mellan utkomststödet täckningsgrad är i Finland respektive på Åland.

Medan mer än hälften, 54 procent, av det berättigade utkomststödet används i Finland är täckningsgraden inte mer än 23 procent på Åland.

Det framgår också att täckningsgraden varierar mycket inom olika åldersgrupper. Både i

En analys – och vi vill betona att den är preliminär – ger vid handen att det främst kan bero på tre olika saker. För det första kan den uppseendeväckande låga täckningsgraden på Åland bero att de potentiella klienternas benägenhet att utnyttja stödet är särskilt lågt i ett småskaligt samhälle.

Figur 8. Estimerad täckningsgrad av utkomststöd enligt referenspersonens åldersgrupp i hushållen (procent) 2016

Förklaring: Diagrammet jämför SISU-modellens kalkylerade utkomststödsbetalningar mot riktiga utbetalningar år 2016. Modellen utgår från att alla som är berättigade till stödet ansöker om det.

Det kan även bero på bristande kunskap om rättigheterna hos klienterna. Slutligen är det inte uteslutet att kommunernas och handläggarnas tolkning av kriterierna är hårdare på Åland än i Finland.

Tabell 8. Modellkalkyl av utnyttjandegraden av utkomststöd efter region 2016. Euro och procent

	SISU-modellkalkyl av utkomststöd (euro)	Utkomststöd – data (euro)	Utnyttjandegrad
Totalt	5 406 343	1 235 650	22,9 %
Mariehamn	3 175 270	798 739	25,2 %
Landsbygden	1 922 377	398 406	20,7 %
Skärgården	308 695	38 505	12,5 %

Finland och på Åland är det i åldersgrupperna 45–54 och 55–64 som täckningsgraden är högst. Såväl i Finland som på Åland är det hos de äldsta (75+) och de yngsta som täckningsgraden är som lägst.

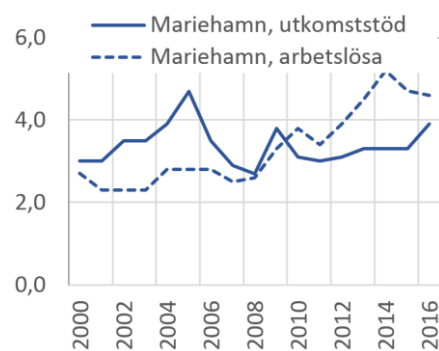
I *Tabell 8* redogörs för de kalkyler av utnyttjandegrad efter region vi utfört med hjälp av SISU-modellen. Det framgår att Mariehamn har den högsta utnyttjandegraden (25,2 procent) och att Skärgården har en

utnyttjandegrad (12,5 procent) som ligger på hälften av Mariehamns. Landsbygden ligger ett par procentenheter nedanför Ålands totala utnyttjandegrad (20,7 procent). En del av förklaringen till den stora skillnaden kan handla om vad man kunde kalla "skamfaktorn" och de småskaliga förutsättningarna i synnerhet i Skärgården. Modellresultaten om underutnyttjandet är uppseendeväckande och det kan inte uteslutas att det finns någon parameter som inte beaktats tillräckligt. Här krävs det ytterligare forskning för att hitta förklaringar.

4.3 Regionala trender

De regionala trenderna från och med 2008 går isär gällande andelen hushåll med utkomststöd. Trenden har varit uppåt i Mariehamn, svagt uppåt i skärgården, men svagt neråt på landsbygden (Figur 9).

Figur 9. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa i Mariehamn (procent) 2000–2016

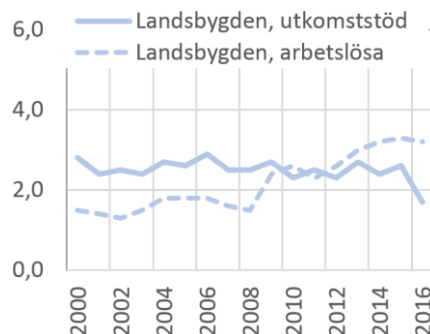
Källa: Institutet för hälsa och välfärd (THL, Sotkanet). ÅSUB, statistikområde Arbetsmarknad. Egen bearbetning.

Arbetslöshetstrenderna följer den uppåtgående trenden i andelen hushåll med utkomststöd i Mariehamn, men på landsbygden går trenderna åt olika håll (Figur 10). Förklaringen till den ökande trenden i Mariehamn är troligen en ökande andel yngre ensamstående och ensamförsörjare i staden, en ökning som bland annat drivits av en ökad tillgång

på hyresbostäder under senare år.¹²

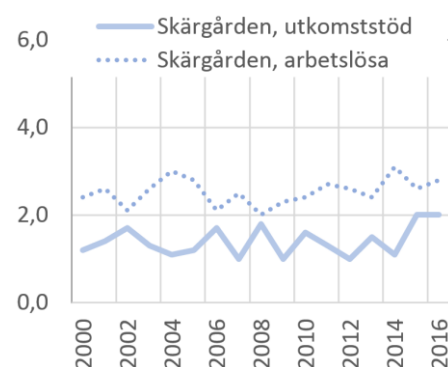
Här bör ändå noteras att tillväxten av kostnaderna för utkomststödet på Åland varit mycket måttliga jämfört med hela Finland.

Figur 10. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa på landsbygden (procent) 2000–2016

Källa: Institutet för hälsa och välfärd (THL, Sotkanet). ÅSUB, statistikområde Arbetsmarknad. Egen bearbetning.

Figur 11. Andel hushåll med utkomststöd och arbetslösa i skärgården (procent) 2000–2016

Källa: Institutet för hälsa och välfärd (THL, Sotkanet). ÅSUB, statistikområde Arbetsmarknad. Egen bearbetning.

4.4 Bostadsbidrag och arbetslöshet

Även andelen hushåll med bostadsbidrag följer nära andelen öppet arbetslösa (se Figur 12 och Figur 13). Samvariationen mellan arbetslöshet och bostadsbidrag är något starkare än den mellan arbetslöshet och utkomststöd. I fallet bostadsbidrag förutsäger variationer i arbetslöshetsgraden till 80 procent utfallet i andelen bidragstagare.

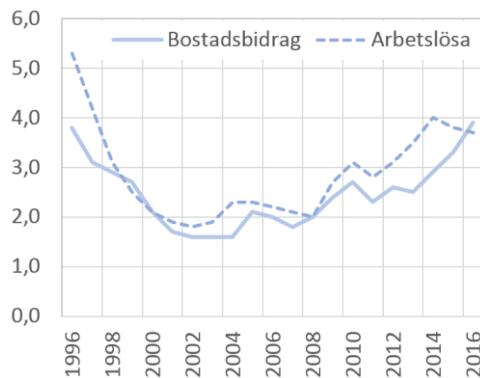
ökat i Mariehamn men att en stor andel av dessa (45–50 procent) lyfter utkomststöd endast under en kort tid (1–2 månader).

¹² En annan möjlig förklaring som framhålls i föregångaren till denna rapport är att andelen utkomststödstagare visserligen

Förändringar i arbetslösheten är den viktigaste förklaringsfaktorn till förändringar i andelen bostadsbidragstagare.

Annorlunda uttryckt: arbetslöshetsnivån förutsäger antalet mottagare av bostadsbidrag i något högre grad än den förutsäger antalet utkomststödstagare.¹³

Figur 12. Andelen hushåll med bostadsbidrag och öppen arbetslöshet 1996–2016

Källa: Institutet för hälsa och välfärd (Sotkanet); ÅSUB, Arbetsmarknad.

I avsnitt 7.2 (s. 36) skall vi undersöka vilka hushåll/klienter som är i behov av bostadsbidrag och i vilken grad detta behov sammanfaller med ett behov av utkomststöd. Där beräknar vi även vilken effekt bostadsbidragen har på risken för relativ fattigdom hos olika hushållstyper.

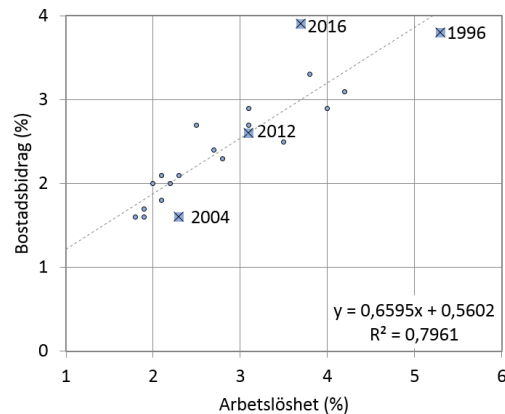
Bostadsbidraget fungerar som ett inkomststöd som i huvudsak träder in när tiderna försämras och som på en aggregerad nivå reagerar på försämrade ekonomiska förutsättningar för en del av hushållen.

Det har på ett aggregerat plan skett en omfördelning mellan dessa två stödformer till fördel för bostadsbidraget över tid.

Av Figur 14 framgår även att trenden i andelen hushåll med bostadsbidrag stigit ungefär

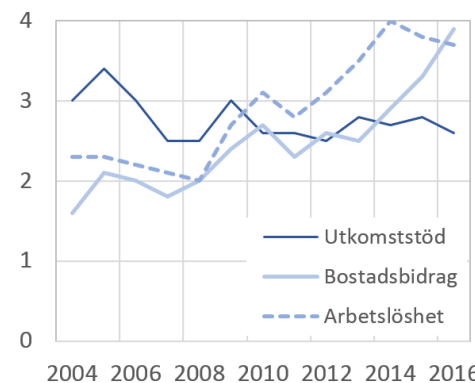
i samma omfattning samtidigt som trenden i utkomststöd planat ut.

Figur 13. Andelen hushåll med bostadsbidrag och arbetslöshetsgrad (procent) 1996–2016

Källa: Bearbetning av data från Institutet för hälsa och välfärd (Sotkanet); ÅSUB, Arbetsmarknad.

Figur 14. Andelen hushåll med bostadsbidrag, utkomststöd samt andelen öppet arbetslösa 2004–2016

Källa: Bearbetning av data från Institutet för hälsa och välfärd (Sotkanet); ÅSUB, Arbetsmarknad.

På Åland följde man inte förändringarna i rikslagen år 2015, som innebar att gränsen för godtagbara maximala boendeutgifter sänktes med 5 procent, vilket bidrog till att det allmänna bostadsbidraget kunde fortsätta att begränsa behovet av utkomststöd.

¹³ Korrelationen mellan andelen hushåll med bostadsbidrag och arbetslöshetsgraden ger ett R^2 -värde på 0,80; något högre än för utkomststöd och arbetslöshet ($R^2 = 72$) vilket innebär att

förändringar i dessa andelar till 80 procent till stor del förklaras av förändringar i arbetslösheten under perioden 1995–2016.

5. Fattigdomsgränsen och de sociala transfereringarna

5.1 Beräkningar med konsumtionsenhetsskala

I de två föregångarna till denna utredning (ÅSUB Rapport 2007:5 och ÅSUB Rapport 2015:2) beräknades den åländska fattigdomsgränsen genom att använda uppgifter om hushållens inkomst per konsumtionsenhet, enligt den så kallade ekvivalensskala som OECD använder.¹⁴ Vi använder samma metod i föreliggande rapport, men kompletterar denna med den så kallade modifierade OECD-skalan när internationella jämförelser är påkallade.¹⁵

Ekvivalensskalan ger alla individer i ett hushåll en vikt beroende på deras ålder och antal personer i hushållet. På så sätt tar man hänsyn till de stordriftsfördelar man har i hushåll större än en person och specifikt i hushåll med två försörjare. Viktningen tar schablonmässigt hänsyn till hushållens utgifter trots att man inte har tillgång till data om deras konsumtion. I den konsumtionsenhetsskala (eller ekvivalensskala) vi använder, ges den första vuxna (som fyllt 18 år) i varje hushåll vikten 1,0. Varje därpå följande vuxenperson ges vikten 0,7 och varje person under 18 ges vikten 0,5. Om hushållet enbart består av personer under 18, ges den första personen vikten 1,0 och alla övriga vikten 0,5 (Tabell 9).

Tabell 9. OECD:s konsumtionsenhetsskala

	Vuxen 1*	Vuxen 2, etc.	Barn 1	Barn 2, etc.
Ålder	>17	>17	<18	<18
Vikt	1,0	0,7	0,5	0,5

*) I hushåll bestående av enbart personer under 18 år ges den första personen vikten 1,0.

¹⁴ ÅSUB Rapport 2007:5, Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland, s. 40 <http://www.asub.ax/files/SUBRapport2007-5.pdf>

¹⁵ Den modifierade OECD-skalan fördelar vikterna såhär: den första vuxna i hushållet = 1,0 enheter, barn 0–13 år = 0,3 och

Beräkningen av de enskilda hushållens samlade konsumtionsvikt enligt OECD-skalan uttrycks i formeln nedan (5-1). Hushållsmedlemmarnas individuella vikt översätts till en summerad vuxenekvivalent (VE).¹⁶

(5-1)

$$VE = 1,0 + 0,7(N_v - 1) + 0,5N_b$$

Vi kan exemplifiera med ett hushåll med 2 vuxna och 3 barn. Formeln anger vikten 1,0 för den första vuxna plus 0,7 multiplicerat med differensen inom parentesen som anger antalet vuxna ($N_v = 2$), minus 1, det vill säga 1. Till detta (1,7) adderas vikten för barn (0,5) som multipliceras med antalet barn (N_b) som är tre, vilket ger 1,5. Individens/hushållets vuxenekvivalent (VE) blir alltså i detta fall 3,2.

För att få individens viktade inkomst delas alltså hushållets totala inkomst (inklusive pensioner och övriga skattepliktiga transfereringar, men exklusive barnbidrag, bostadsbidrag och kommunalt utkomststöd) med den aktuella konsumtionsenheten.

Samma slags beräkning görs utgående från hushållens inkomst inklusive barnbidrag, utkomststöd och bostadsbidrag. Därefter kan man se hur mycket dessa stöd bidrar till att lyfta hushåll över fattigdomsgränsen.

5.2 Den relativa fattigdomsgränsen

Den relativa fattigdomsgränsen eller andelen med låg ekonomisk standard kan räknas fram på ett flertal sätt. Beräkningarna förutsätter flera metodiska val. Man måste välja en specifik inkomstbas (innan skatt, efter skatt etc.), ett specifikt viktningssystem och

övriga i hushållet 14 år och över = 0,5.

¹⁶ World Bank Institute (2005) *Introduction to Poverty Analysis*.

slutligen en specifik procentgräns (oftast 60 eller 50 procent av medianinkomsten).

Dessa enskilda val har en avgörande betydelse för var den relativa fattigdomsgränsen hamnar. Detta innebär att när man jämför den procentuella andelen hushåll under inkomstgränsen mellan olika länder och andra enheter måste man ha klart för sig hur fattigdomsgränsen räknats ut.

Vad bör då räknas som låg relativ inkomststandard och var går den relativa fattigdomsgränsen för hushållen på Åland? Vi började i vår första utredning om ekonomisk utsatthet (2007) av ren nödvändighet använda OECD:s så kallade konsumtionsenhetsskala, eftersom det i vårt specialbeställda grundmaterial vid tillfället bara ingick uppgifter baserade på den skalan. När vi sedan gjorde en uppföljande studie (2015) valde vi att använda samma skala för att nå jämförbarhet, även om vi hade tillgång till den mer allmänt använda så kallade *modifierade OECD-skalan*.

Inför arbetet med föreliggande utredning har vi fått tillgång till individuppgifter och till dessa kopplade konsumtionsenheter baserade på den modifierade OECD-skalan. Eftersom den modifierade OECD-skalan numera är den mera allmänt internationellt gångbara och underlättar jämförelser har vi beslutat att i denna även använda den när det så är påkallat.

Vi kommer dock genomgående att även i denna utredning i våra beräkningar i första hand använda en relativ fattigdomsgräns definierad som 60 procent av medianen av hushållens ekvivalerade nettoinkomst innan skattefria transfereringar, baserade på den ursprungliga OECD-skalan, eftersom det underlättar jämförelser med våra tidigare undersökningar. Beräknat på så sätt blir fattigdomsgränsen för Åland 15 257 euro år 2016, mätt i det årets penningvärde.

Med denna gräns som genomgående används i denna rapport, låg 17,1 procent av hushållen under den relativa fattigdomsgränsen.¹⁷

Med den modifierade OECD-skalan var gränsen 16 897 euro och andelen hushåll 17,9 procent under gränsen. En jämförelse mellan Åland, Finland, Sverige och EU återfinns i avsnitt 5.3, (s. 31).

Tabell 10. Fattigdomsgränsen (OECD-skalan). Nettoinkomst per år 2004, 2012 och 2016

År	Löpande priser	2016 års priser
2004	11 028	13 389
2012	14 436	14 885
2016	15 257	15 257

Tabell 10 ovan visar hur fattigdomsgränsen stigit mellan åren som vi genomfört utredningarna om ekonomisk utsatthet. Uttryckt i "reella" euro gäller gränsen enbart för enpersonshushåll. För att få gränsen för övriga hushållskonstellationer måste man multiplicera gränsvärdet med respektive hushålls konsumtionsenhet.

Vi utgår från hushållens nettoinkomst som en "benchmark" för att vårt intresse ligger i att beräkna de skattefria stödets effekt, men vi beräknar även fattigdomsgränser vid hushållens olika stadier av inkomstpositioner, från beskattningsbar inkomst till disponibel inkomst.

Vi följer Eurostats riktlinjer när vi beräknar risken för relativ fattigdom, dels innan sociala transfereringar, det vill säga alla inkomster, inklusive pensioner minus skatt, dels efter sociala transfereringar.

Hushållens viktade inkomster beräknas på följande sätt. (1) Vi adderar faktorinkomster och pensioner och drar ifrån skatten. (2) Uti från denna nettoinkomst beräknas den

¹⁷ År 2004 låg 18,1 procent av de åländska hushållen under den relativa fattigdomsgränsen beräknat med OECD-skalan

och med samma mått låg 17,3 procent av hushållen under den relativa fattigdomsgränsen år 2012.

relativa fattigdomsgränsen innan sociala transfereringar (exkl. pensioner). (3) Därefter läggs övriga skattepliktiga transfereringar minus skatt stegvis till den tidigare nettoinkomsten.

Summan av dessa poster delad med hushållens respektive konsumtionsvikt ger den ekvivalerade nettoinkomsten innan skattefria transfereringar.

Slutligen (4) adderar vi de skattefria transfereringarna (barnbidrag, utkomststöd och bostadsbidrag) för att se i vilken mån dessa hjälper olika kategorier av hushåll och individer över den relativa fattigdomsgränsen.

5.3 Den relativa fattigdomsgränsen på Åland i internationell jämförelse

Fattigdom är ett laddat begrepp, som ofta kan kännas för starkt för att beskriva situationen för mindre bemedlade individer och hushåll i våra nordiska välfärdsstater. Associationerna går ofta till det som kallas absolut fattigdom med allt vad det innebär av brist på tillgång till livets nödtröft. De flesta föredrar därför att i sammanhanget använda begreppet ekonomisk utsatthet, eller låg relativ ekonomisk standard.¹⁸

Att bedöma graden av relativ fattigdom, eller det alternativa begreppet *låg ekonomisk standard*, kan vara ett vanskligt företag. En djupgående kartläggning skulle kräva en bred metodologisk ansats med enkäter och intervjuer. Istället är vårt val av kvantitativt mätbar ekonomisk utsatthet som mått helt och hållet praktiskt och metodologiskt motiverat.

Ambitionen har inte varit att ge en så bra och heltäckande bild som möjligt av social och materiell utsatthet utan istället är det, som rapportens titel anger, djupet på och

förändringar i just den ekonomiska utsattheten vi vill mäta.

Mer specifikt har vi velat se hur situationen för ekonomiskt utsatta hushåll förändras efter att de fått tillgång till skattefria transfereringar som barn- och bostadsbidrag samt utkomststöd. Vi är alltså ute efter att bedöma effekten av de skattefria transfereringarna, vilket vi gör litet längre fram i kapitel 9.

Innan vi börjar med våra beräkningar utifrån vårt specifikt definierade och valda fattigdomsindex (OECD-skalan) är det på sin plats att klargöra var den åländska fattigdomsgränsen placerar sig i en internationell jämförelse och att i sammanhanget förklara vilken gräns det handlar om.

Vi har beräknat fyra olika definierade fattigdomsgränser, alla baserade på 60 procent av medianen på den disponibla inkomsten efter skattefria transfereringar, men med två olika ekvivalensskalor.

De fyra gränserna är dels andelen *personer* under fattigdomsgränsen beräknad med 1) OECD-skalan respektive 2) den modifierade OECD-skalan, dels andelen *hushåll* under fattigdomsgränsen beräknad med 3) OECD-skalan respektive 4) den modifierade OECD-skalan. I *Tabell 24* på sidan 62 finns en sammanställning av dessa olika relativa fattigdomsgränser.

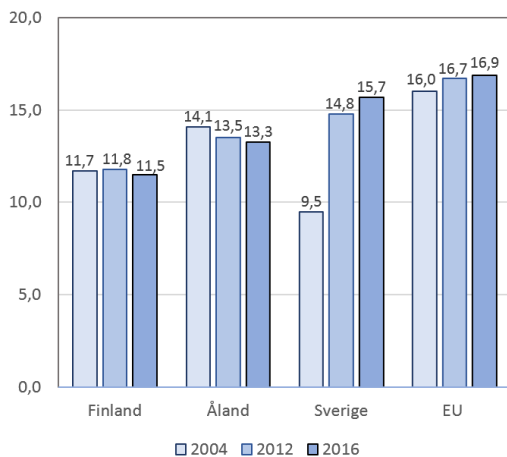
Vid internationella jämförelser av fattigdomsgränser mellan utvecklade länder är det numertiden vanligast att man använder den så kallade modifierade OECD-skalan. I föregångarna till föreliggande utredning har vi uteslutande använt OECD-skalan av praktiska orsaker för att kunna göra jämförelser mellan åren 2004 och 2012.

¹⁸ För en genomgång av olika begrepp och sätt att bedöma skillnader i välfärd i ekonomiskt utvecklade samhällen se OECD (2017) *How's life? Measuring well-being*. Se också Pensionsmyndigheten (2018) för en jämförelse mellan OECD-

skalorna och den svenska av SCB utvecklade skalorna. Den sistnämnda ger högre vikt åt minderåriga medlemmar av hushållen vilket innebär mindre stordriftsfördelar (Pensionsmyndigheten (2018) *Äldre med låg inkomst*, s.16).

Av ovanstående följer att man bör vara synnerligen uppmärksam på de olika definitionerna och uträkningssätten när man jämför och tolkar fattigdomsgränser.

Figur 15. Personer under fattigdomsgränsen* i Finland, Åland, Sverige och EU åren 2004, 2012 och 2016. Disponibel inkomst, modifierade OECD-skalan

*) 60 procent av disponibel inkomst per konsumtionsenhet.

Källor: EUROSTAT och egna beräkningar baserade på material från den finländska Statistikcentralen.

I Figur 15 jämförs åländska beräknade fattigdomsgränser för år 2004, 2012 och 2016 med motsvarande uppgifter för Finland, Sverige och EU. I Sverige låg endast 9,5 procent av alla invånare under den relativa fattigdomsgränsen år 2004.¹⁹ I Finland var motsvarande andel samma år 11,7 procent och på Åland på 14,1 procent, att jämföra med 16,0 procent som var noteringen för hela EU.

Åtta år senare (2012) hade Finland den lägsta kvoten (11,8 procent), medan Sverige enligt detta mått blivit betydligt mer ojämlikt med 14,8 procent under fattigdomsgränsen. Åland lade sig mitt emellan Finland och Sverige med 13,5 procent av befolkningen under fattigdomsgränsen år 2012, beräknat med den modifierade OECD-skalan. Det året hade

motsvarande andel för EU stigit några tiondelar till 16,7 procent.

Enligt uppgifterna för 2016, hade andelen personer under fattigdomsgränsen sjunkit något; till 11,5 procent i Finland och 13,3 procent på Åland. I Sverige däremot fortsatte andelen att stiga så att den nådde 15,7 procent, att jämföra med EU:s 16,9 det året (pelaren längst till höger i Figur 15).

Tabell 11 visar en sammanställning av de fyra relativa fattigdomsgränserna för Åland för de fyra åren 2004, 2012 och 2016. Utgående från den reguljära OECD-skalan, som vi använt i våra tidigare utredningar, sjönk andelen personer under den relativa fattigdomsgränsen från 15,4 till 14,7 procent mellan 2004 och 2012. Andelen hushåll sjönk under samma tid från 17,3 till 16,1 procent och sedan ytterligare år 2016 till 15,3 procent.

Tabell 11. Andel personer och hushåll under fattigdomsgränserna efter skattefria transferringar (disponibel inkomst), 2004, 2012 och 2016

		2004	2012	2016
OECD-skalan	Personer	15,4	14,7	14,7
	Hushåll	17,3	16,1	15,3
Modifierade	Personer	14,1	13,5	13,3
OECD-skalan	Hushåll	18,2	17,4	16,5

Beräknat med den modifierade OECD-skalan och på disponibel inkomst sjönk andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen från 18,2 till 17,4 procent mellan 2004 och 2012, för att sedan 2016 minska till 16,5 procent.

¹⁹ Enligt 60 procent av den disponibla inkomsten per

konsumtionsenhet och OECD-skalan.

6. Fattigdomsgränserna före skattefria transfereringar

6.1 Vilka ligger under gränsen?

I tidigare undersökningar har vi i första hand använt den ursprungliga OECD-skalan och fortsätter med det i vår analys här. Vi fokuserar också i första hand på *hushåll* i analysen även om vi också redovisar andelen personer under de relativa fattigdomsgränserna.

Den relativa fattigdomsgränsen (gränsen för låg ekonomisk standard) varierar över tiden. Vi vet av tidigare studier att andelen hushåll under gränsen sjunker när hushållen med låga inkomster får en större inkomstökning än de som befinner sig ovanför fattigdomsgränsen.

Om vi har en låg spridning i den undre halvan av inkomstfördelningen och dessa inkomster samlar sig strax under medianvärdet, får vi en låg andel med relativt låg ekonomisk standard trots att inkomstskillnaderna i övrigt är stora.²⁰

Den enskilda individens ekonomiska välfärd är kopplad till ett specifikt hushåll. För att ge en någorlunda rättvisande bild av vad den disponibla inkomsten motsvarar i ekonomisk välfärdsnivå måste man ta hänsyn till den aktuella familjesammansättningen och de vuxnas försörjningsbörda. Därför beräknar vi den relativa fattigdomsgränsen utgående från hushålls- och konsumtionsenheter och inte utgående från enskilda individer. Risken för att hamna under gränsen för låg relativ inkomst hör samman med storleken på det hushåll individen lever i.

Tabell 12 sammanfattar andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen efter antal personer i bostadshushållet 2004, 2012 och

2016. Andelen enpersonshushåll ligger under andelen för alla hushåll sammantagna alla år. År 2004 var andelen under fattigdomsstrecket 27 procent för enpersonshushåll (räknat med en 60-procentsgräns) och minskade något till 24 procent 2016.

Tabell 12. Andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen* (OECD-skalan) efter antal personer i bostadshushållet 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Totalt	18	17	17
1	27	25	24
2	12	10	9
3	14	13	16
4	12	12	13
5	19	20	22
6 till 10	30	36	45

*) Fattigdomsgränsen är beräknad som 60 procent av medianen av hushållens nettoinkomst per konsumtionsenhet före skattefria transfereringar.

Källa: Bearbetningar av registerdata från Statistikcentralen.

Tvåpersonershushåll verkar vara den mest fördelaktiga konstellationen räknat på detta sätt; endast nio procent av dessa låg under den relativa fattigdomsgränsen 2016. Hushåll med en och fem personer ligger något över gränsen, medan hushåll med sex och flera medlemmar ligger klart över andelen för totalen. Andelen under fattigdomsstrecket hos den sistnämnda gruppen har dessutom ökat dramatiskt och låg 2016 på 45 procent. Av *Tabell 12* kan man även utläsa att hushåll med två till fyra medlemmar ligger under andelen för totalen alla år.

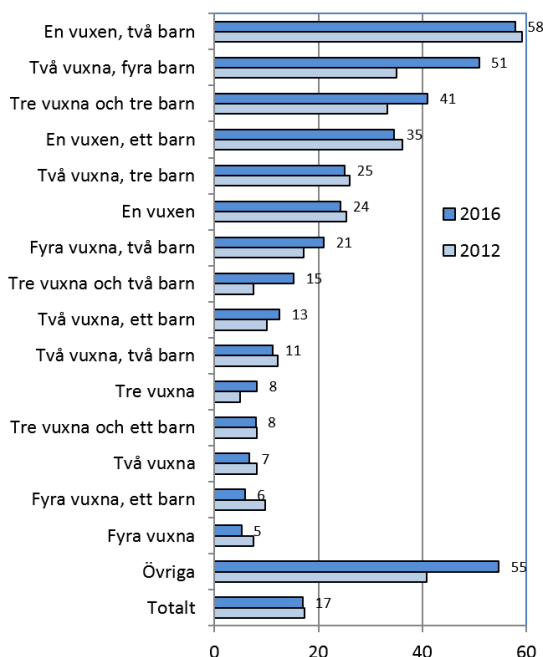
Sammantaget ser vi att förändringarna mellan 2004 och 2016 är relativt små med undantag för gruppen hushåll med 6–10 personer. De minsta (en- och tvåpersoners-) hushållen riskerade att i något mindre grad hamna under fattigdomsgränsen år 2016 jämfört med 2004 medan de allra största hushållen ser ut att vara betydligt mer ekonomiskt utsatta

²⁰ Pensionsmyndigheten (2018) Äldre med låga inkomster s. 3.

2016 än 2004.

Figur 16 redogör mer i detalj för vilka hushållstyper som hamnade under gränsen för relativ ekonomisk utsatthet 2016 innan skattefria transfereringar. Uppenbarligen är hushållskonstellationer med ensamförsörjare de mest utsatta. Hela 58 procent av ensamförsörjarkhushållen med två barn låg under den relativa fattigdomsgränsen 2016.²¹ För ensamförsörjare med ett barn var motsvarande andel 35 procent.

Figur 16. Hushåll under den relativa fattigdomsgränsen 2012 och 2016, efter hushållets sammansättning (procent)

Anm: 'Vuxen' är alla 18 år fyllda. 'Barn' är alla under 18 år.
Källa: Bearbetningar av data från Statistikcentralen, Finland.

Redan i föregångaren till denna rapport kunde vi konstatera att en relativt stor andel av den vanliga hushållskonstellationen två vuxna med tre barn låg under den relativa fattigdomsgränsen. Var fjärde av dessa hushåll ligger under den relativa fattigdomsgränsen. Förutom par med tre barn rymmer denna hushållstyp även en del ensamstående

föräldrar med vuxet barn (över 17 år) med låg eller ingen inkomst plus tre personer under 18 år. Däri ligger en del av förklaringen till den höga andelen relativt fattiga. Vi ser även att personer i knappt vart fjärde enpersonshushåll levde under den relativa fattigdomsgränsen, eller gränsen för låg ekonomisk standard (15 257 euro/månad för ett enpersonshushåll).

Av hushållen med två till fyra vuxna utan barn ligger i allmänhet en låg andel under gränsen för låg ekonomisk standard.

6.2 Enpersonshushåll under den relativa fattigdomsgränsen

Figur 17 visar andelen enpersonshushåll under fattigdomsgränsen innan skattefria 2012 och 2016. Tabell 24 i tabellbilagan (s. 65) visar samma sak men där har vi även lagt till data för 2004 och angivit andelen innan och stegvis efter de olika skattefria transfereringarna.

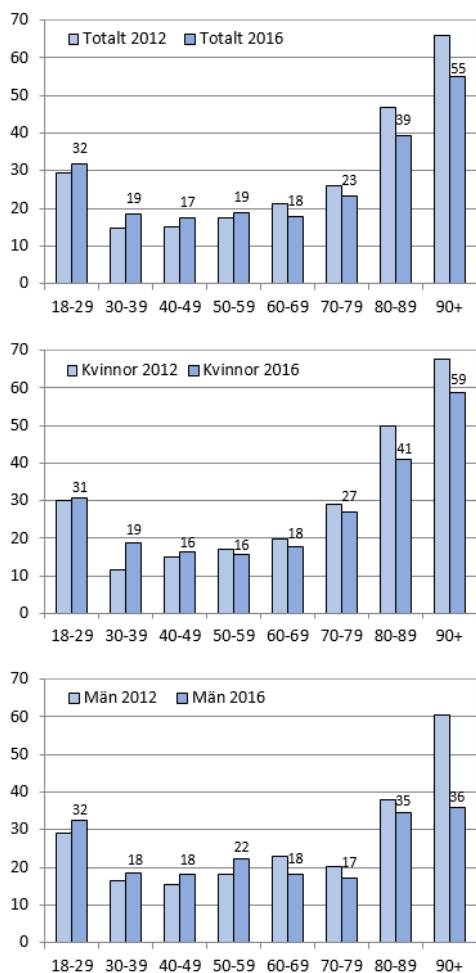
Till en början kan vi konstatera att totalt sett har andelen under gränsen för relativ ekonomisk utsatthet, minskat något mellan åren 2004 till 2016, från 27 till 24 procent. Tabellen visar att andelen ekonomiskt utsatta, innan transfereringar, generellt ökat i åldersklasserna under 60 år, medan den i allmänhet minskat i åldersgrupperna över.

I synnerhet för åldersgrupperna över 70 år kan man avläsa en klar förbättring i detta avseende. I raden som visar skillnaden 2004 – 2016 finner vi negativa siffror för alla årsgrupper inom spannet 18–59 år och positiva siffror för grupperna 60+. En analys utifrån kön visar att den yngsta åldersgruppen bland männen (18–29 år) är den grupp som fått se sin position försämrast mest. År 2004 låg var femte man i den åldersgruppen under den relativa fattigdomsgränsen innan

²¹ Vi har valt att i enlighet med den s.k. röjandeprincipen lämna bort resultatet för hushållskonstellationen

ensamförsörjare med tre barn, eftersom antalet är så litet på Åland (49 år 2016)

Figur 17. Andel enpersonshushåll under den relativa fattigdomsgränsen* (procent) innan skattefria transfereringar efter referenspersonens åldersgrupp och kön 2012 och 2016

*) Enligt nettoinkomster per konsumtionsenhet (OECD-skalan) innan skattefria transfereringar

Källa: Bearbetningar av material från Statistikcentralen

transfereringar. Andelen hade sedan stigit till i det närmaste var tredje år 2016.

Sammantaget, alla årsgrupper, är det kvinnornas ställning som förbättrats (kolumnen längst till höger i tabellen på s. 65). Medan andelen ensamstående män under gränsen för låg ekonomisk standard ökat något, från 21 till 23 procent 2004–2016, har motsvarande andel för kvinnorna sjunkit från 32 till 26 procent.

Figur 17 visar data för 2012 och 2016 totalt

och uppdelat efter kön. Förändringarna är tydliga på denna korta tid. Ensamboende i åldersgrupperna 60 år och över har överlag förbättrat sin position avsevärt under de fyra åren (de mörka staplarna ligger lägre än de ljusa i den översta figuren), medan de övriga, yngre åldersgrupperna försämrat sin position. Kvinnorna i alla åldersgrupper 50 år och över har förbättrat sin position. År 2016 låg de ensamboende kvinnorna i åldern 40–59 år under andelen för alla hushåll.

Dock är det i förhållande till år 2004 (11 procent) fortfarande en försämring. För männen i åldersgrupperna över 60 år har situationen förbättrats något (tydligast för de allra äldsta +90 år). Det betyder även att vi omvänt kan avläsa en liten försämring i grupperna under 60 år som nu sammantagna i något större utsträckning än kvinnorna ligger under fattigdomsstrecket.

7. Den relativa fattigdomsgränsen efter skattefria transfereringar

7.1 Bidragens effekt – den övergripande bilden

Tabell 13 nedan visar att andelen hushåll som initialt låg under den relativa gränsen för låg ekonomisk standard minskade något mellan 2004–2016. Gränserna är omräknade efter varje nytt steg mellan den beskattningsbara inkomsten och den disponibla inkomsten. Räknat på nettoinkomsten minskade andelen hushåll under gränsen under perioden med en procentenhet från 18,1 till 17,1 procent.

När sedan de skattefria överföringarna tagits i beaktande och man räknar andelen relativt fattiga hushåll igen finner vi att omfördelningseffekten var betydligt starkare 2016 jämfört med 2012 och 2004.

Tabell 13. Andelen hushåll under den relativa fattigdomsgränsen före och efter transfereringar (OECD-skalan), 2004, 2012 och 2016

	2004	2012	2016
Beskattningsbar inkomst	20,5	19,9	19,9
Nettoinkomst	18,1	17,3	17,1
Inklusive barnbidrag	18,0	16,9	16,8
Inkl. barn- o. bostadsbidrag	17,4	16,2	16,2
Disponibel inkomst	17,3	16,1	15,3

*) 60 % av medianinkomsten per konsumtionsenhet (OECD-skalan). Omräknade fattigdomsgränser efter varje slag av inkomstillskott.

Utgående från den disponibla inkomsten finner vi att andelen hushåll under fattigdomsstrecket minskade från 17,3 till 15,3 procent under perioden. Dessutom visar en jämförelse mellan 2012 och 2016 att skatternas men i synnerhet de slutliga stödets omfördelningseffekt var mycket starkare år 2016. (Se den sista raden i *Tabell 13*).

7.2 Bostadsbidragets effekt på risken för relativ fattigdom hos ensamboende

I vilken omfattning minskar bostadsbidraget andelen ensamboende personer under fattigdomsstrecket? Som framgår av *Tabell 14* har andelen varierat under de tre åren för vilka vi har data (2004, 2012 och 2016). Beräkningarna utgår från att *den relativa fattigdomsgränsen hålls konstant* och alltså är densamma även efter att bostadsbidragen tillkommit.

Mönstret som framträder för männen är att ju högre andel av männen som initialt låg under gränsen, desto större var omfördelningseffekten. Vi fann även att bostadsbidragets effekt för de ensamboende männen har blivit allt viktigare i takt med att deras andel under fattigdomsstrecket ökat från 21,0 år 2004 till 25,9 procent 2016.

Andelen ensamboende kvinnliga mottagare av bostadsbidrag år 2004 som initialt (innan skattefria transfereringar) låg under den relativa fattigdomsgränsen var 31,9 procent, men andelen minskade radikalt år 2016 till 22,6

procent. I samma mån minskade bostadsbidragets omfördelningseffekt från 1,3 procentenheter till närmast obefintlig.

Av orsaker som vi inte lyckats utröna låg bostadsbidragets omfördelningseffekt högre år 2012 än 2004 trots att den initiala andelen ensamboende kvinnor under fattigdomsgränsen det året var lägre än 2004.

Tabell 14. Andelen ensamboende under den relativa fattigdomsgränsen* före och efter bostadsbidrag (procent) efter kön, år 2004, 2012 och 2016

		Före	Efter	Skillnad
2004	Kvinnor	31,9	30,6	1,3
	Män	21,0	20,5	0,5
2012	Kvinnor	28,0	25,3	2,7
	Män	22,4	20,6	1,8
2016	Kvinnor	22,6	22,6	0,0
	Män	25,9	23,1	2,8

*) Gränsen är 60 procent av medianen av hushållens nettoinkomst per konsumtionsenhet (OECD-skalan) och inte omräknad efter tillskottet av bostadsbidraget.

Källa: Beräkningar grundade på data från Statistikcentralen.

Slutsatsen utifrån våra senast tillgängliga data visar att bostadsbidraget har mycket olika reducerande effekt på andelen av denna hushållskategori som löper risk för fattigdom beroende på kön. Medan bidraget är i stort sett betydelselöst för de ensamboende kvinnorna har det en stor betydelse för männen.

8. Vem behöver utkomststöd?

8.1 Utkomststödet beräkningsgrunder

Vi har tidigare beräknat de välfärdshöjande effekterna av utkomststöd och bostadsbidrag på en aggregerad nivå i förhållande till den relativa åländska fattigdomsgränsen. I nästa kapitel skall vi se på utfallet för enskilda hushållskategorier.

Tabell 15. Beräkningsgrunder för utkomststöd

Utgifter	Inkomster
	<i>Skattepliktiga inkomster</i>
a) Utkomststödets grunddel	Lön
b) Tilläggsdel: ersättning för hyra och en behovsprövad ersättning för hälso- och sjukvårdsavgifter	Kapitalinkomst
	Arbetslöshetsdagpenning
	Sjukdagpenning
	Pension
	<i>Skattefria inkomster</i>
	Barnbidrag
	Bostadsbidrag
	Vårdbidrag

För att genomföra detta krävs att vi har beräkningsgrunderna för utkomststödet och utkomststödets storlek klara för oss. *Tabell 15* visar vad som räknas som inkomster respektive utgifter i beräkningen av storleken på hushållens utkomststöd.

Inkomstsidan består dels av skattepliktiga inkomster, dels av skattefria sådana. Till de skattepliktiga inkomsterna räknas förutom faktorinkomsterna (löne- och kapitalinkomster) arbetslöshetsdagpenning, sjukdagpenning och pension. Till skattefria inkomster räknas i sammanhanget bostadsbidrag, vårdbidrag och barnbidrag.

Tabell 15 ställer inkomster och utgifter i förhållande till varandra. I den vänstra kolumnen visas utgiftsposterna. Utkomststödets grunddel räknas i sammanhanget som en schablonkostnad för dagliga utgifter och dess storlek beror på hushållets/familjens storlek och sammansättning.

Enligt offentlig statistik från Institutet för Valfärd och Hälsa (THL) representerade ensamboende drygt tre fjärdedelar av mottagarna av utkomststöd på Åland år 2004 (se *Tabell 16*).²² En klar majoritet av dessa var män. Dessa utgjorde 44 procent av alla utkomststödstagarna, medan kvinnornas andel var 30 procent. De ensamboendes mäns andel av alla utkomststödstagare minskade sedan

något åren 2012 och 2016 (se *Tabell 16*). Kvinnornas andel minskade även den, och mer än männens – men först mellan 2012 och 2016, från 30 till 25 procent.

Mellan 2004 och 2016 ökade ensamförsörjarnas andel från 14 till 18 procent. Andelen ensamstående mödrar av alla utkomststödstagare ökade marginellt från 13 till 14 procent. Gruppen gifta/ samboende med barn ökade sin andel från 7 till 9 procent, medan gifta/ samboende med barn ökade från 5 till 6 procent.

Tabell 16. Hushåll som mottagit utkomststöd efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016 (antal och procentuell andel av hushållen med utkomststöd)

	2004		2012		2016	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Totalt	550	100	460	100	467	100
Ensamboende män	244	44	190	41	198	42
Ensamboende kvinnor	165	30	136	30	117	25
Ensamstående kvinnor med barn	70	13	56	12	67	14
Ensamstående män med barn	6	1	16	3	17	4
Gifta/samboende med barn	37	7	38	8	40	9
Gifta/samboende utan barn	28	5	24	5	28	6

Källa: Bearbetning av data från Sotkanet.

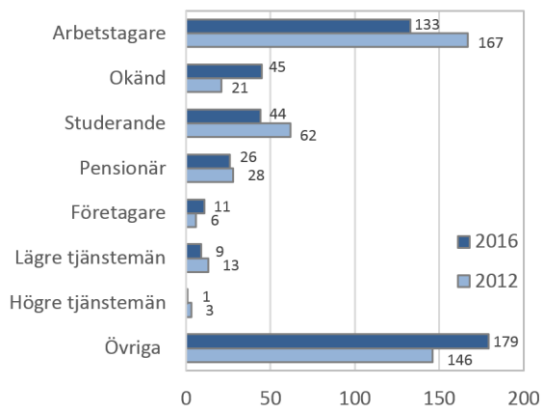
När vi beräknar de skattefria transfereringarnas storlek och effekt gör vi ett förenklande antagande. Vi känner bara till vilka utkomststöd som betalats ut, men inte den del av dessa som är förenad med återbetalningskrav. Därför har vi valt att i våra beräkningar anta att klienterna får behålla hela sitt utkomststöd. Detta resulterar i att summan av alla klienters utkomststöd blir något för hög vilket i sin tur leder till en liten överskattning av stödets aggregerade välfärdshöjande effekt.

Figur 18 visar antalet mottagare av

²² Antalet skiljer sig något från vårt registermaterial.

utkomststöd efter socio-ekonomisk ställning. Om vi bortser från den stora kategorin som är oklassificerad (övriga, 179 till antalet år 2016) är de klart dominerande kategorierna arbetare (133 personer) och studerande (44).

Figur 18. Utkomststödstagare (hushållens referenspersoner) efter socio-ekonomisk ställning. Antal 2012 och 2016

Källa: Bearbetningar av registerdata från Statistikcentralen

I ett längre perspektiv är det intressant att notera att det skett en stor förändring när det gäller en kategori klienter, nämligen pensionärerna. Deras andel av alla mottagare av utkomststöd har radikalt minskat på senare år; från 13 till 6 procent mellan 2005 och 2012/2016.

Det här antyder förstås en förbättrad situation för pensionärerna, som delvis beror på införandet av en garantipension på 685 euro den 1 mars 2011 och som beräknades minska behovet av förebyggande utkomststöd. När vi gjorde den föregående utredningen om ekonomisk utsatthet fann vi att genomsnittsinkomsterna hos hushållen som beviljades utkomststöd sjönk rejält mellan 2004 och 2012 (Tabell 17). Det innebär att klienthushållen generellt sett hade ett betydligt bättre utgångsläge 2004 än 2012. Inte desto mindre ökade genomsnittsinkomsten hos den lägsta

inkomstdecilen (tiondelen) under samma period (6 procents tillväxt, se (Tabell 17).

Tabell 17. Medelinkomst (netto, per konsumtionsenhet) för hushållen med utkomststöd respektive decil 1. Euro, 2016 års penningvärde 2004, 2012 och 2016

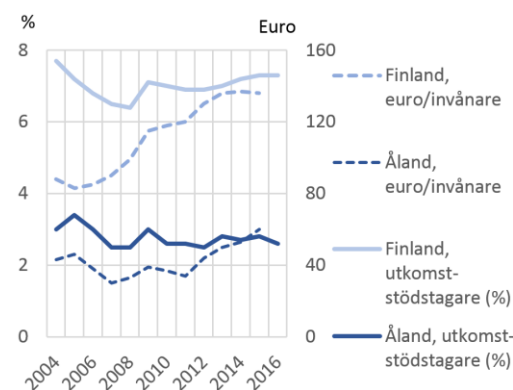
	2004	2012	2016
Utkomststöd ^{*)}	10 296	9 565	9 925
Decil 1	7 498	7 949	7 704

*) 2004 och 2012 års siffror uppräknade med KPI

8.2 Utgifterna för utkomststöd och frågan om praxis

Tillväxten av utgifterna för utkomststödet är mycket varierande mellan de finländska landskapen.²³ Aggregerad statistik från Institutet för hälsa och välfärd (Figur 19) visar också på den här uppseendeväckande skillnaden mellan Finland och Åland avseende kostnadsutvecklingen för utkomststöd.

Figur 19. Utkomststödstagare (procent av invånarna) och utgifter för utkomststöd (euro per invånare, löpande priser) för Finland och Åland 2004–2015

Källa: Bearbetningar av data från THL (Sotkanet).

År 2004 var kostnaderna per invånare 88 euro i Finland och 43 euro på Åland. Åtta år senare hade kostnaderna i Finland stigit till 130

²³ RP 358/2014 rd 297604. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om

utkomststöd och av lagen om statsandel för kommunal basservice, s.10.

euro medan de på Åland stigit endast marginellt till 44 euro. Efter att ha utgjort nära hälften av de finländska utgifterna per invånare, sjönk alltså utgifterna för utkomststöd på Åland till drygt en tredjedel av de finländska. Detta förändrade förhållande kan man egentligen avläsa redan år 2007.

Möjligtvis ser vi en vändning i kostnadsutvecklingen för utkomststöd 2013, då tillväxten var störst av alla finländska landskap.²⁴ Enligt senast tillgängliga uppgifter från 2015 var utgifterna per invånare 136 euro i Finland och 60 euro på Åland, vilket bekräftar att kostnaderna återigen börjat stiga på Åland och att skillnaden återigen minskar. Trots en procentuellt sett lika stor ökning av arbetslösheten, och av antalet långtidsarbetslösa i Finland och på Åland har tillväxten av utgifterna för utkomststödet sett helt olika ut.

9. Transfereringarnas effekt på utkomststödtagarnas inkomster

9.1 Inledning

Den relativa fattigdomsgränsen räknad på nettoinkomsten innan skattefria transfereringar är en konstruktion som inte nödvändigtvis följer prisutvecklingen, utan rör sig beroende på den tillfälliga årliga inkomstutvecklingen för olika inkomstskikt. Det innebär att man i analysen kan komplettera beräkningar relaterade till den relativa fattigdomsgränsen med att även ta i beaktande kostnadsutvecklingen.

Vi kommer i fortsättningen att i första hand relatera utkomststödtagarnas inkomster och erhållna sociala stöd till *den relativa fattigdomsgränsen* (även kallad gränsen för låg ekonomisk standard) för respektive år. Vi använder här i första hand den initiala fattigdomsgränsen som beräknades innan skattefria

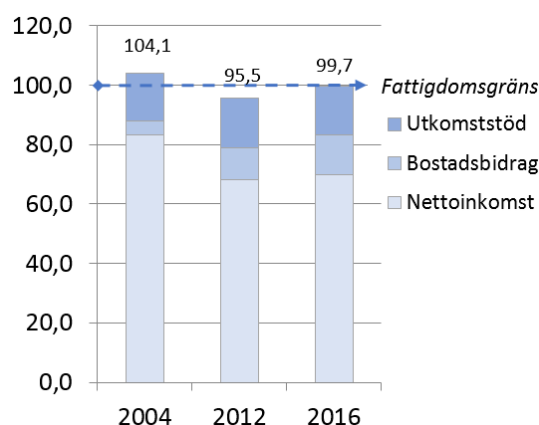
transfereringar som ett riktmärke. Vi får då fram en genomsnittlig inkomststruktur för de olika hushållsformerna och en bestämning av inkomstkomponenternas procentuella del av nettoinkomsten respektive den disponibla inkomsten.

Man skulle eventuellt kunna invända att en ny relativ fattigdomsgräns borde räknas ut efter varje tillskott som de enskilda skattefria sociala transfereringarna ger. Vår bedömning är ändå att de pedagogiska fördelarna av att behålla den initiala relativa fattigdomsgränsen som baserar sig på nettoinkomsterna överväger, eftersom den är fixerad och kan relateras till alla stadier av tillskott till utkomststödtagarnas slutliga disponibla inkomst.

9.2 Ensamboende och ensamförsörjare med utkomststöd

Hur förändras de ensamboende utkomststödtagarnas inkomster i förhållande till fattigdomsgränsen när bostadsbidrag och utkomststöd läggs till den initiala nettoinkomsten?

Figur 20. Ensamboende utkomststödtagares hushållsinkomst i förhållande till den relativa fattigdomsgränsen* (procent) före och efter skattefria transfereringar, 2004, 2012 och 2016

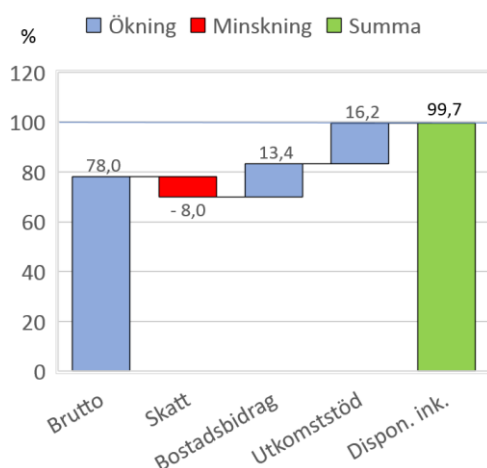
²⁴ Ibid.

Staplarna i *Figur 20* jämför åren 2004, 2012 och 2016. Det mest fördelaktiga utfallet fick man år 2004 då den slutliga disponibla inkomsten nådde 104,1 procent av den relativa fattigdomsgränsen.

Skillnaden i utgångsläge, det vill säga innan skattefria transfereringar, är slående stor. Den genomsnittliga nettoinkomsten var 83 procent av fattigdomsgränsen 2004, för att sedan sjunka drastiskt till 68 procent 2012 och 70 procent 2016.

I trappstegsdiagrammet, *Figur 21*, längst till höger, ser vi att ensamboendes inkomst innan skatt år 2016 utgjorde 78 procent av gränsen för låg ekonomisk standard.²⁵ Skatten på bruttoinkomsten inskränkte sig till 8,0 procent av gränsen.

Figur 21. Ensamboende utkomststödtagares inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

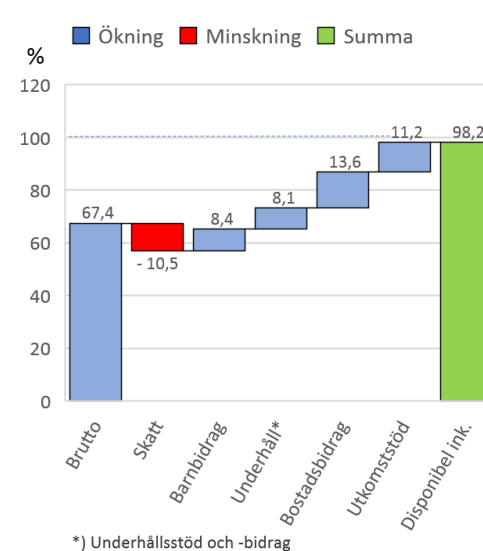
Detta ligger nära genomsnittet för hushållen med utkomststöd (8,3 procent), men långt under den genomsnittliga nivån för alla hushåll. Bostadsbidraget (i genomsnitt 171 euro), motsvarande 13,4 procent av gränsen och utkomststödet (207 euro) motsvarande 16,2 procent. Sammantaget fick den genomsnittliga ensamboende utkomststödtagaren en

²⁵ Bruttoinkomsten motsvarade 992 euro och den relativa

disponibel inkomst strax under den relativa fattigdomsgränsen; 99,7 procent (1 267 euro per månad).

Hur förändrar de skattefria transfereringarna avståndet till den initiala fattigdomsgränsen för de ensamstående med barn? Vilken är den välfärdshöjande effekten i detta fall? När vi nu ska undersöka vad de skattefria transfereringarna innebär för barnfamiljer tar vi också hänsyn till det inkomstillskott som barnbidraget ger. Stapeln längst till vänster i *Figur 22*, visar att ensamstående med barn i utgångsläget låg något under fattigdomsgränsen 2016. Bruttoinkomsten justerad för hushållsstorleken utgjorde inte mer än 67,4 procent av gränsvärdet och när skatten (10,5 av gränsvärdet) var dragen låg man under 57 procent.

Figur 22. Ensamstående utkomststödtagare med ett barn: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

Barnbidraget är en skattefri transferering som minskar storleken på utkomststödet grunddel. När man på socialkanslierna kalkylerar storleken på utkomststödet görs en schablonmässig minskning av den del som räknas som inkomst. Schablonavdrag på avdraget är

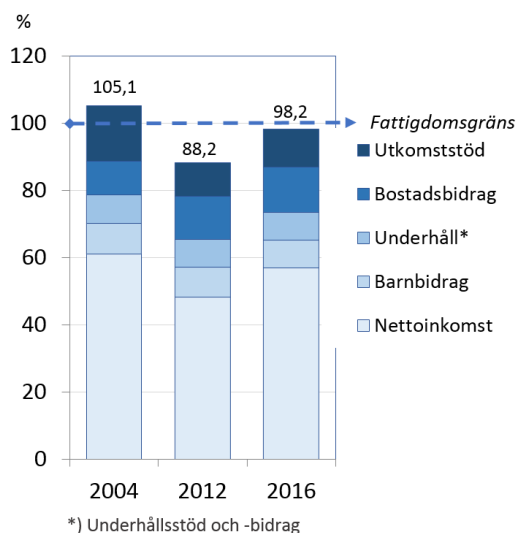
fattigdomsgränsen 1271 euro.

ett av verktygen man har vid finjusteringen av det skattefria transfereringssystemet. För ensamförsörjarna fanns 2012 och 2016 dessutom ett ensamförsörjartillägg om 50 euro per barn och månad.

Till detta kom den kombinerade inkomsten av underhållsbidrag och eventuellt kompletterande underhållsstöd på 147,96 euro per barn och månad år 2012 och 154,04 år 2016 för denna hushållskategori.

De skattefria bidragen utgjorde som synes en stor del av inkomsterna för denna hushållskonstellation. Barnbidraget utgjorde 8,4 procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, underhåll 8,1, bostadsbidraget 13,6 och utkomststödet 11,2 procent.²⁶

Figur 23. Hushållsinkomsten hos ensamstående utkomststödstagare med ett barn i procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016

Mätt på detta sätt har alltså denna familjekonstellation en något svagare ekonomisk situation än de ensamboende. Ensamstående

med ett barn nådde i genomsnitt en disponibel ekvivalerad inkomst på 1 248 euro per månad och konsumtionsenhet (motsvarande 1 872 i reella euro).

De tre tvärsnittsåren för vilka vi har individdata; 2004, 2012 och 2016, representeras av varsin pelare i (Figur 23). Liksom fallet var med klienthushållen med ensamboende fann vi att utgångsläget i form av nettoinkomst var bättre 2004 jämfört med 2012 och 2016 (Figur 23).

Detta kombinerat med det relativt stora tillskottet av utkomststöd år 2004 gjorde att man det året med god marginal lyftes över fattigdomsgränsen. En relativ minskning av utkomststödet parat med ett kraftigt försämrat utgångsläge placerade ensamstående med ett barn långt under fattigdomsgränsen 2012.

Det förbättrade utgångsläget år 2016 tillsammans med ett större procentuellt tillskott av såväl bostadsbidrag som utkomststöd år 2016 innebar att den sammanlagda disponibla inkomsten kom att ligga strax under gränsen för låg ekonomisk standard.²⁷

Ensamstående med två barn hade i genomsnitt en bruttoinkomst per konsumtionsenhet innan skattefria transfereringar som motsvarade 61,4 procent av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (Figur 24). (Observera än en gång att vi talar om vägd inkomst som är justerad för hushållets storlek för att spegla konsumtionen).

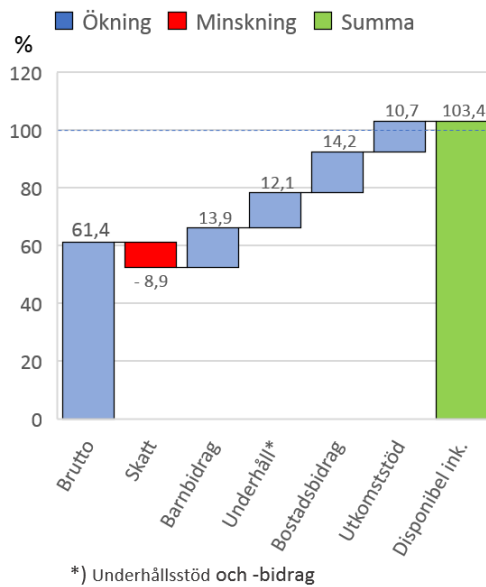
En jämförelse med Figur 22 ger säger att de skattefria tillskotten är relativt sett mer gynnsamma för denna familjekonstellation än för ensamförsörjarna med ett barn. Trots ett sämre utgångsläge ger barnbidrag, underhållsbidrag/-stöd, bostadsbidrag tillskott som i slutänden resulterar i en genomsnittlig

²⁶ Underhåll betyder i sammanhanget summan av underhåll från barnets far eller mor som inte tillhör hushållet, i vissa fall kompletterat med medel från hemkommunen så att den månatliga sammanlagda summan uppgick till 103 euro per konsumtionsenhet och månad (motsvarande 154 reella euron).

²⁷ Nettoinkomsten för ensamstående utkomststödstagare med ett barn var 61 procent 2004, 48 procent 2012 och slutligen, 57 procent år 2016.

disponibel inkomst som ligger över fattigdomsgränsen. Dessutom är den högre än både de ensamboendes och ensamförsörjarens med ett barn disponibla inkomster.

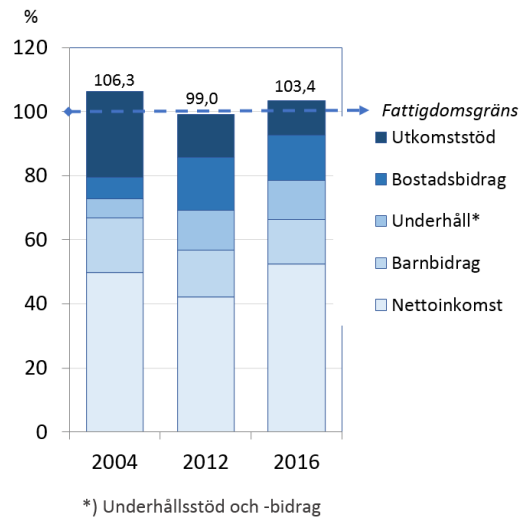
Figur 24. Ensamstående utkomststödstagare med två barn: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

Ensamförsörjarna med två barn som lyfte utkomststöd 2016 fick en disponibel inkomst per konsumtionsenhet motsvarande 103,4 procent av gränsvärdet för låg ekonomisk standard. En jämförelse med den föregående undersökningen som gjordes på data från 2012 visar att denna hushållskonstellation 2016 redan i utgångsläget låg på en högre inkomstnivå 2016 än 2012 (Figur 25).

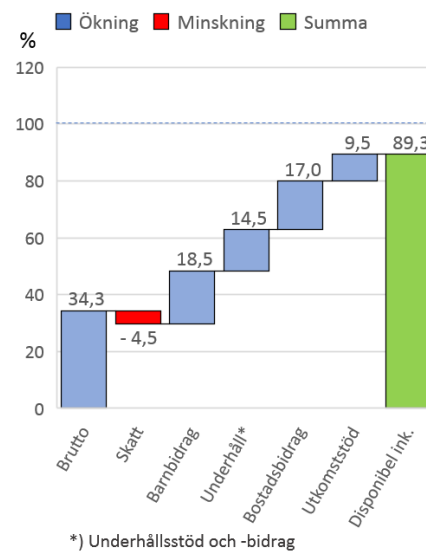
Slutresultatet, efter att alla skattefria stöd lagts till, var en något högre relativ disponibel inkomst i förhållande till gränsvärdet. Det förefaller som om gruppen som lyfter utkomststöd inom denna hushållskonstellation gynnas av bidragssystemet.

Figur 25. Hushållsinkomst för ensamstående utkomststödstagare med två barn. Procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016

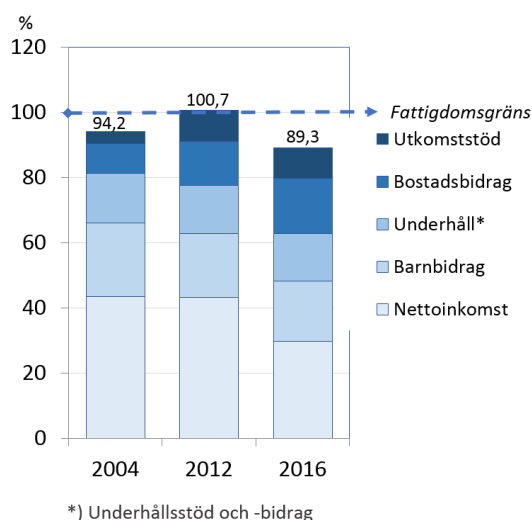
Antalet hushåll med utkomststöd som utgörs av en ensamstående förälder med tre barn i vårt grundmaterial är få och varierar stort från år till år. Man måste därför vara försiktig med att dra långtgående generella slutsatser utifrån dessa fall. De få fallen tyder även på att denna familjekonstellation i allmänhet klarar sig utan att behöva söka utkomststöd.

Figur 26. Ensamförsörjare med tre barn med utkomststöd: Inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

Hursomhelst hade denna familjekonstellation enligt våra senaste data från 2016 i genomsnitt betydligt lägre nettoinkomst innan skattefria transfereringar i jämförelse med åren 2004 och 2012 (Figur 27).

Figur 27. Hushållsinkomst för ensamstående utkomststödstagare med tre barn. Procent av gränsvärdet för relativ fattigdom, 2004, 2012 och 2016

Det innebär att man inte når den relativa fattigdomsgränsen, utan den disponibla inkomsten stannar på 89,3 procent av gränsen för låg ekonomisk standard.

Sammanfattningsvis: för ensamförsörjarna med ett respektive tre barn var de skattefria transfereringarnas tillskott till nettoinkomsten inte tillräckliga för att lyfta dem över den relativa fattigdomsgränsen 2016. Ensamstående med två barn, däremot, lyftes över fattigdomsgränsen 2016 liksom 2012 och 2004.

9.3 Makar och samboende med och utan barn

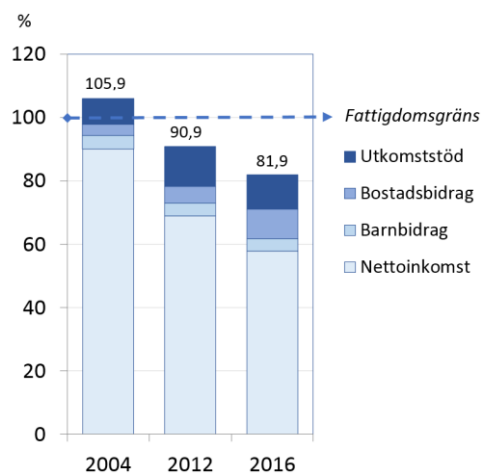
De grundläggande ekonomiska förutsättningarna för hushåll med gifta eller samboende är mer gynnsamma än för de ensamboende eller för ensamförsörjarna, eftersom man är två om de grundläggande kostnaderna, först och främst boendekostnaderna. I

denna utredning tar vi hänsyn till de olika hushållstypernas olika utgiftsstruktur genom att ge dem specifika vikter (se s. 29).

Hur ser då förutsättningarna ut för att nå över fattigdomsgränserna för hushåll med två vuxna med ett barn? Givet det i teorin bättre utgångsläget med två potentiella försörjare borde förutsättningarna vara bättre än för ensamförsörjarna. Det visar sig dock att effekterna av bidragen är betydligt mindre för denna hushållstyp, eftersom de genomsnittliga sammanlagda nettoinkomsterna i utgångsläget är betydligt större.

En jämförelse med beräkningarna grundade på material från 2004, 2012 och 2016 visar på en anmärkningsvärt stor skillnad i utgångsläget (inkomst innan transfereringar, representerade av den ljusaste delen av pelarna för respektive år i Figur 28).

Figur 28. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transfereringar för två vuxna och ett barn, 2004, 2012 och 2016

Tack vare de relativt goda nettoinkomsterna i utgångsläget lyftes hushållen över den relativa fattigdomsgränsen 2004 (105,9 procent av gränsen). Men trots att utkomststöden genomsnittligt var större och effektivare 2012 räckte det inte för att lyfta dem över den relativa fattigdomsgränsen. Data för år 2016 visar att nettoinkomstens andel av

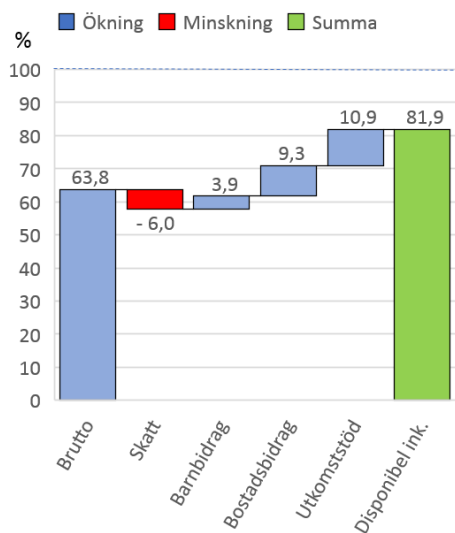
fattigdomsgränsen för denna hushållstyp minskat ytterligare. Man stannade det året på 81,9 procent av den relativa fattigdomsgränsen. (Figur 28).

År 2016 var avståndet till den relativa fattigdomsgränsen så stort att det teoretiskt sett skulle behövs ett femdubblat barnbidrag (från 110 till 550 euro per månad) för att denna hushållstyp skulle nå gränsen.

Större höjningar av generella bidrag är kostsamma. Istället är det antingen med riktade skattefria stöd eller på den skattepliktiga inkomstsidan man måste försöka förbättra dessa utsatta hushållens situation. Just denna grupp skulle med fördubblat utkomststöd ha nått 93 procent av fattigdomsgränsen.

Denna hushållsgrupp hade behövt en ökning av nettoinkomsten med nära en tredjedel för att nå fattigdomsstrecket.

Figur 29. Hushåll med två vuxna och ett barn med utkomststöd: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

Tänkbara långsiktiga åtgärder för att höja de skattepliktiga inkomsterna kunde innefatta arbetsmarknadsutbildning och att minska karenstiderna för att vara utanför arbetslöshetsförsäkringssystemet, eller högre riktade

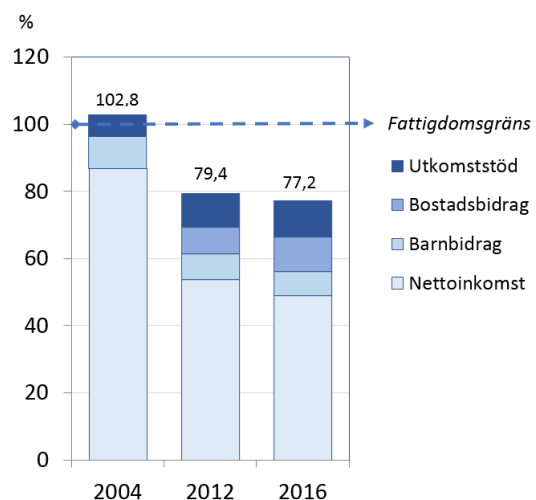
bidrag i beskattningen.

Figur 29 illustrerar de olika inkomstillskottens storlek som andel av fattigdomsgränsen. Efter en skattereduktion på 6,0 procent ger barnbidraget ett tillskott motsvarande 3,9 procent av gränsvärdet för låg ekonomisk standard. Det är det lägsta värdet vi fann bland hushåll med utkomststöd. Även noteringen för bostadsbidraget, 9,3 procent av det vägda värdet för fattigdomsgränsen är det lägsta för hushåll med utkomststöd.

Hur ser det då ut för hushåll med makar /samboende vuxna med två hemmavarande barn under 18 år? Ensamstående med två barn nådde som vi såg tidigare den relativa fattigdomsgränsen såväl 2004 som 2016 och kom mycket nära 2012.

Som tydligt framgår av Figur 30 låg denna typ av klienthushåll långt under gränsen såväl 2012 som 2016. Orsaken till detta är återigen de mycket låga vägda nettoinkomsterna i utgångsläget. Olikheten med situationen år 2004 och de två övriga åren är slående (Figur 30).

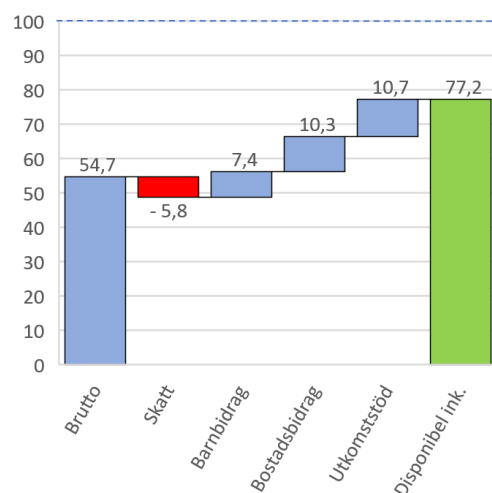
Figur 30. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transferringar för två vuxna med två barn, 2004, 2012 och 2016

En betydligt högre nettoinkomst 2004; 85 procent av den slutliga disponibla inkomsten (Tabell 22), innebar att hushållen det året lyftes över gränsen. Åtta år senare (2012) hade andelen sjunkit till 76 procent och 2016 till 71 procent. Det skulle ha behövts en ökning av den genomsnittliga nettoinkomsten med en tredjedel för att hushållsgruppen skulle nå upp till fattigdomsgränsen 2012 och en ökning med 42 procent 2016.

Den stora skillnaden i disponibel inkomst mellan de två tvärsnittsåren 2004 och 2012 är desto mer uppseendeväckande med tanke på att majoriteten av dessa klienthushåll inte lyfte bostadsbidrag 2004, medan det omvända förhållandet gällde 2012 och 2016. Det kan antyda att en större andel av hushållen med två vuxna och två barn beviljades utkomststöd för tillfälliga betalningssvårigheter 2004, stöd som i så fall var förbundna med återbetalningskrav. Om det förhåller sig så minskas förstås giltigheten i jämförelsen mellan åren.

Figur 31. Hushåll med två vuxna och två barn med utkomststöd: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

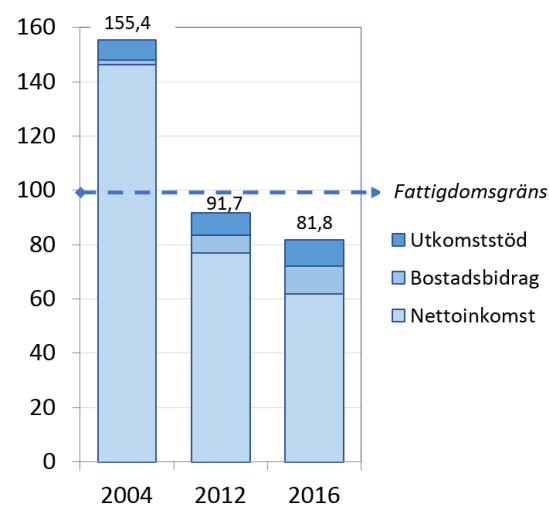

Makar/samboende vuxna med två hemmavande barn under 18 år hade 2016 ett inkomstmässigt jämförelsevis mycket dåligt utgångsläge med en bruttoinkomst som inte

var mer än 54,7 procent av den relativa fattigdomsgränsen (Figur 31). Nettoinkomsten innan skattefria bidrag utgjorde 63,3 procent av den slutliga disponibla inkomsten (Tabell 22). För denna hushållstyp blev slutnoteringen för den disponibla inkomsten, den svagaste av all vi studerade; inte mer än 77,2 (procent) av den relativa fattigdomsgränsen (Figur 31).

Hushåll med två vuxna utan barn, där minst en av medlemmarna lyft utkomststöd under 2012 och 2016, visade sig trots ett bättre utgångsläge i förhållande till barnfamiljerna med makar/sammanboende inte heller de nå fattigdomsgränsen (Figur 32).

Figur 32. Hushållsinkomst i procent av fattigdomsgränsen före och efter skattefria transferringar för två vuxna, 2004, 2012 och 2016

Den stora skillnaden mellan klienthushållens inkomster som procent av den relativa fattigdomsgränsen å ena sidan år 2004 och å den andra 2012 och 2016 som kan avläsas i Figur 32 är anmärkningsvärd. Hushållen med enbart två vuxna låg år 2004 långt över fattigdomsstrecket (155,4 procent, se stapeln längst till vänster i Figur 32) för att sjunka dramatiskt 2012 och ytterligare 2016.

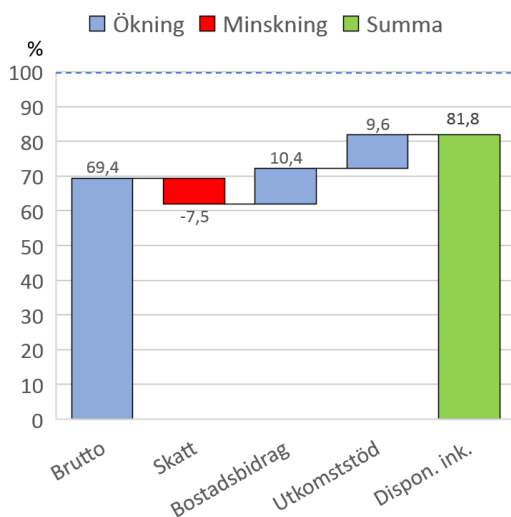
Denna hushållstyp utgjorde en helt annan och mindre utsatt klientgrupp 2004 än 2012 och 2016. Det framgår också att 2004 var det

endast 18 procent av dessa hushåll som lyfte bostadsbidrag, en andel som sedan steg till 68 procent 2012 och slutligen till 83 procent 2016.

Vi kunde också redan i föregångaren till denna utredning se att en betydligt större andel av denna hushållstyp med relativt stor inkomst lyfte små summor utkomststöd 2004, något som höjde den genomsnittliga nettoinkomsten i förhållande till motsvarande kienthushållsgrupp 2012 och 2016.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det var en helt annorlunda grupp makar/samboende som beviljades utkomststöd 2004 jämfört med 2012 och 2016. Medan den disponibla inkomsten inklusive skattefria stöd till 94,2 procent utgjordes av nettoinkomst år 2004 hade den andelen sjunkit till 84 procent 2012 och ytterligare till 76 procent 2016 (*Tabell 22*).

Figur 33. Hushåll med två vuxna utkomststödstagare: inkomster, skatter och bidrag som andel av gränsvärdet för låg ekonomisk standard (procent) 2016

Trots att transfereringarna och stöden till utkomststödstagarna sammantagna 2012 och 2016 inte förmådde lyfta två vuxna utkomststödstagare över fattigdomsgränsen så var deras genomsnittliga effekt mätt som procentuellt tillskott till nettoinkomsten mycket

starkare än 2004. Tre gånger starkare 2012 och drygt fem gånger 2016, något som i sin tur delvis förklaras av den mycket lägre initiala nettoinkomsten de åren (*Tabell 18*).

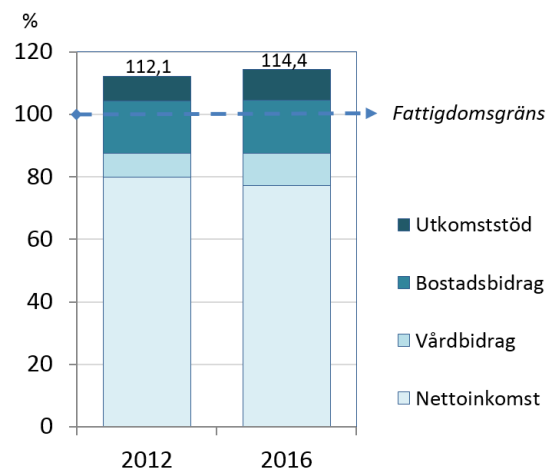
Trappstegsdiagrammet i *Figur 33* visar hur bostadsbidrag och utkomststöd stegvis ökar inkomsterna, men att man inte hamnar närmare den relativa fattigdomsgränsen än en 81,8-procentig andel.

9.4 Ensamstående med vårbidrag

Enligt FPA är vårbidraget stöd som "... beviljas pensionstagare som på grund av långvarig sjukdom eller ett handikapp har nedsatt funktionsförmåga i minst ett år. Bidraget är avsett som stöd för att klienten ska kunna skaffa vård och tjänster för att, trots sjukdomen eller handikappet, klara sig i vardagen och kunna upprätthålla sin funktionsförmåga. Stödet kan även till vissa delar ersätta kostnader som beror på att funktionsförmågan försämras."

Denna särskilda klientgrupp hade år 2016 en genomsnittlig nettoinkomst innan skattefria transfereringar på 983 euro/mån som låg nästan 100 euro högre än hos ensamboende med utkomststöd totalt (890 euro/mån).

Figur 34. Hushållsinkomst och skattefria transfereringar för ensamboende med utkomststöd och vårbidrag, 2012 och 2016

Tabell 18. De skattefria bidragens andel av utkomststödstagarnas nettoinkomst per konsumtionsenhet efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016

		Barnbidrag	Underhåll*	Bostadsbidrag	Utkomststöd	Totalt
Ensamboende	2004	.	.	5	20	25
	2012	.	.	15	25	40
	2016	.	.	19	23	42
Ensamstående med ett barn	2004	15	14	16	27	72
	2012	17	17	27	20	82
	2016	15	14	24	20	73
Ensamstående med två barn	2004	34	26	23	24	107
	2012	35	29	40	32	135
	2016	26	23	27	20	97
Ensamstående med tre barn	2004	52	35	21	8	116
	2012	45	34	31	22	132
	2016	62	49	57	32	200
Två vuxna utan barn	2004	.	.	1	5	6
	2012	.	.	7	11	18
	2016	.	.	17	16	32
Två vuxna med ett barn	2004	5	.	4	9	18
	2012	6	.	8	18	32
	2016	7	.	16	19	42
Två vuxna med två barn	2004	11	.	0	7	19
	2012	15	.	14	19	48
	2016	15	.	21	22	58

*) Underhållsbidrag från underhållsskyldig, i vissa fall kombinerat med ett underhållsstöd från kommunen/FPA

Redan efter tillskottet av vårdbidrag och bostadsbidrag hamnade denna klientgrupp över den relativa fattigdomsgränsen både 2012 och 2016 (*Figur 34*). Efter det ytterligare tillskottet av utkomststöd hamnade denna särskilda grupp ensamboende utkomststöds-klienter med god marginal över den relativa fattigdomsgränsen.

Hela gruppen ensamboende utkomststödsta-gare nådde som vi tidigare visat inte över fat-tigdomsgränsen även om det skiljde bara ett par tiondelar år 2016 då den disponibla in-komsten utgjorde 99,7 procent av gränsvär-det. Motsvarande siffra för ensamboende med vårdbidrag var 114,4 procent (*Figur 34*). Här bör man dock minnas att vårdbidragets syfte är att täcka extrautgifter som övriga inte har.

9.5 Sammanfattning av bidragens effekt och hushållens bidragsberoende

Nedan sammanfattar vi effekten av de olika bidragsslagen i några översiktliga tabeller. För det första ges en samlad bild av det till-skott som bidragen ger till klienternas netto-inkomst (*Tabell 18*). Därefter presenteras sam-lade uppgifter på bidragens andel av hushål-lens disponibla inkomst, vilket kan ses som ett mått på bidragsberoendet (*Tabell 22*). Sist sammanfattas hur de olika bidragen föränd-rar avståndet till den relativa fattigdomsgrän-sen (*Tabell 23*).

En samlad bild av bidragens effekt

Tabell 18 visar effekten av de olika bidragssla-gen i form av deras enskilda och samlade an-del av utkomststödstagarnas nettoinkomst. Man bör i sammanhanget tänka på att en

Tabell 19. Förändringsriktningar i beroendet av bostadsbidrag hos klienthushåll med utkomststöd efter hushållstyp 2004-2016

	2004-2016	2012-2016
Ensamboende	+	+
Ensamstående med ett barn	+	-
Ensamstående med två barn	+	-
Ensamstående med tre barn	+	+
Två vuxna utan barn	+	+
Två vuxna med ett barn	+	+
Två vuxna med två barn	+	+

Förklaring: + = ökning, 0 = oförändrat, - = minskat. Förändringar under 0,3 procentenheter noteras som = 0

ökad effekt mätt på detta sätt kan bero både på större tillskott av bidrag, men även på lägre nettoinkomster. Detta sistnämnda sambandet kan tydligt avläsas i våra data.

Det samlade relativa tillskottet till klienthushållens nettoinkomster ökade överlag för de flesta hushållsformer mellan 2004 och 2016 (kolumnen längst till höger i *Tabell 18*). Undantaget är ensamstående med två barn.

Frågan är då om bidragen har blivit generösare? En blick på *Tabell 22*, (s. 50), kolumnen längst till vänster avslöjar att nettoinkomsternas andel av den disponibla inkomsten (när alla skattefria bidrag adderats) mellan 2004 och 2016 sjönk för alla hushållstyper förutom för de ensamstående med två barn. I det kortare perspektivet – mellan 2012 och 2016 –

fortsatte den relativa minskningen förutom för de ensamstående med ett och två barn.

Låt oss återgå till de skattefria bidragens relativa effekt mätt som deras andel av nettoinkomst. Högst upp i *Tabell 18* ser vi vilket procentuellt tillskott de skattefria bidragen utgjorde för de ensamboende mottagarna av utkomststöd respektive år. Den sammantagna effekten av de skattefria bidragen för ensamstående ökade till 42 procent 2016. Bostadsbidraget utgjorde 19 procent och utkomststödet 23 procent av nettoinkomsten. För ensamstående med ett barn var det samlade tillskottet från bidragen till nettoinkomsten 73 procent, att jämföra med 72 procent 2004.

Här har förändringen skett som en omfördelning mellan bidragsformerna på så sätt att

Tabell 20. Förändringsriktningar i beroendet av utkomststöd efter hushållstyp, 2004-2016

	2004-2016	2012-2016
Ensamboende	+	-
Ensamstående med ett barn	-	0
Ensamstående med två barn	-	-
Ensamstående med tre barn	+	+
Två vuxna utan barn	+	+
Två vuxna med ett barn	+	+
Två vuxna med två barn	+	+

Förklaring: + = ökning, 0 = oförändrat, - = minskat. Förändringar under 0,3 procentenheter noteras som = 0

Tabell 21. Sammanvägda förändringsriktningar i beroendet av skattefria stöd hos klienthushåll med utkomststöd efter hushållstyp, 2004-2016

	2004-2016	2012-2016
Ensamboende	+	+
Ensamstående med ett barn	0	-
Ensamstående med två barn	-	-
Ensamstående med tre barn	+	+
Två vuxna utan barn	+	+
Två vuxna med ett barn	+	+
Två vuxna med två barn	+	+

Förklaring: + = ökning, 0 = oförändrat, - = minskat. Förändringar under 0,3 procentenheter noteras som = 0

bostadsbidraget ökat sin effekt (från ett tillskott på 16 procent på nettoinkomsterna till 24 procent) på utkomststödet bekostnad.

Det framgår av *Tabell 18* att det samlade tillskottet av de skattefria bidragen alla år är av störst betydelse för de två grupperna ensamstående med två respektive tre barn. Grunddata för dessa hushållsgrupper utgörs av få observationer, varför man bör vara mycket försiktig med att dra några långtgående slutsatser.

Barnbidragens effekt (andel av nettoinkomsten) visade sig inte ha förändrats särskilt mycket mellan 2004–2016. Effekten var oförändrad för ensamstående med ett barn, försämrade för ensamstående med två barn, men hade ökat något för dem med tre barn. För klienthushållen med två vuxna och ett, respektive två, barn hade effekten ökat något.

En samlad bild av bidragsberoendet

Förändringar i bidragsberoendet hos klienthushållen kan avläsas i de behovsprövade skattefria bidragens andel av den disponibla inkomsten. Riktningarna i förändringarna i beroendet av bostadsbidrag under perioden 2004–2016 illustreras i *Tabell 19*. Sifferunderlaget till tabellen finns i *Tabell 22* på sidan 50. Såväl det längre perspektivet (2004–2016) som i det kortare (2012–2016) har

bostadsbidraget blivit allt viktigare för de utsatta hushållen med utkomststöd. Alla hushållskategorier har ökat sitt relativa beroende av bostadsbidrag i det längre perspektivet, medan ensamstående med ett respektive två barn minskat sitt beroende mellan 2012–2016.

Av *Tabell 20* framgår att ökningen av beroendet av utkomststöd omfattade något färre hushållstyper än när det gällde bostadsbidraget. Mellan 2004–2016 minskade ensamstående med ett respektive två barn sitt beroende av utkomststöd. I det korta perspektivet mellan 2012–2016 ser vi att de ensamboende utkomststödstagarna minskat sitt beroende av utkomststöd, vilket fortsättningsvis även gäller ensamstående med två barn. Det bör noteras att förändringarna mellan 2012–2016 ändå är rätt små.

Beroendet av utkomststöd låg år 2016 på 10–16 procent av den disponibla inkomsten (se *Tabell 22* på sidan 50 för detaljerade uppgifter).

Vi har här använt de behovsprövade bidragens andel av utkomststödstagarnas disponibla inkomst som mått på klienthushållens bidragsberoende. I *Tabell 21* sammanfattas förändringsriktningar i beroendet av de behovsprövade skattefria stöden hos klienthushåll med utkomststöd.

Bilden är tydlig – bidragsberoendet har ökat överlag såväl i det längre perspektivet (2004–2016) som i det kortare (2012–2016). Undantagen är hushållsformerna ensamstående med ett respektive två barn vars bidragsberoende minskat (*Tabell 21*). Ensamstående med tre barn har däremot ökat sitt relativa bidragsberoende, men – som påpekats tidigare – uppgifterna om dessa hushåll grundar sig på så få fall att man bör vara försiktig med slutsatser.

Grovt sammanfattat fann vi att de olika hushållskonstellationernas beroende av behovsprövade bidrag låg kring 25–30 procent år 2016. Ökningen av bidragsberoendet under perioden 2004–2016 var störst i de hushåll där det ingick två vuxna.

En samlad bild av förändringarna i klientushållens grad av relativ fattigdom

Avslutningsvis visar *Tabell 23* en sammanfattning av hur de olika stödformerna genomsnittligt förändrar avståndet mellan klienthushållens inkomster och den relativa fattigdomsgränsen (se *Teknisk bilaga* för uträkningar).

Negativa tal i tabellen anger att man ligger under gränsen, positiva tal att man ligger över. Längst till vänster avläses avståndet för

Tabell 22. Nettoinkomstens och de skattefria bidragens andel av utkomststödtagarnas disponibla inkomst per konsumtionsenhet efter hushållstyp 2004, 2012 och 2016

		Netto- inkomst	Barn- bidrag	Underhåll*	Bostads- bidrag	Utkomst- stöd	Behovsprövade bidrag totalt**	Disponibel inkomst
Ensamboende	2004	79,8	.	.	4,5	15,7	20,2	100,0
	2012	71,4	.	.	11,0	17,5	28,5	100,0
	2016	70,2	.	.	13,5	16,3	29,8	100,0
Ensamstående med ett barn	2004	58,0	8,7	8,2	9,4	15,7	25,1	100,0
	2012	54,8	10,0	9,3	14,7	11,2	25,9	100,0
	2016	57,9	8,6	8,2	13,8	11,4	25,2	100,0
Ensamstående med två barn	2004	46,8	15,9	5,7	6,4	25,1	31,5	100,0
	2012	42,5	14,8	12,4	16,8	13,4	30,2	100,0
	2016	50,8	13,4	11,7	13,7	10,4	24,1	100,0
Ensamstående med tre barn	2004	46,2	24,0	16,3	9,7	3,8	13,5	100,0
	2012	43,1	19,4	14,6	13,3	9,5	22,8	100,0
	2016	33,4	20,7	16,3	19,0	10,6	29,6	100,0
Två vuxna utan barn	2004	94,2	.	.	1,0	4,8	5,8	100,0
	2012	84,0	.	.	7,0	8,9	15,9	100,0
	2016	75,6	.	.	12,7	11,8	24,5	100,0
Två vuxna med ett barn	2004	85,1	4,0	.	3,2	7,7	10,9	100,0
	2012	75,7	4,6	.	5,7	14,0	19,7	100,0
	2016	70,5	4,8	.	11,4	13,3	24,7	100,0
Två vuxna med två barn	2004	84,3	9,3	.	0,2	6,1	6,3	100,0
	2012	67,6	9,8	.	9,7	12,8	22,5	100,0
	2016	63,3	9,5	.	13,3	13,9	27,2	100,0

*) Underhållsbidrag från underhållsskyldig, i vissa fall kombinerat med ett underhållsstöd från kommunen/FPA

**) Bostadsbidrag och utkomststöd

Tabell 23. Avståndet till den relativa fattigdomsgränsen* (fattigdomsindex) hos hushåll med utkomststöd 2004, 2012 och 2016. (Negativa tal = under gränsen, positiva = över gränsen)

		Vid nettoinkomst	Efter barnbidrag	Efter under- hållsstöd**	Efter bostadsbidrag	Efter utkomststöd (Vid disponibel inkomst)
Ensamboende	2004	-17	.	.	-12	4
	2012	-32	.	.	-21	-5
	2016	-30	.	.	-17	0
Ensamstående med ett barn	2004	-39	-30	-21	-11	5
	2012	-52	-43	-35	-22	-12
	2016	-43	-32	-24	-10	1
Ensamstående med två barn	2004	-50	-33	-27	-20	6
	2012	-58	-43	-31	-14	-1
	2016	-48	-34	-22	-7	3
Ensamstående med tre barn	2004	-57	-34	-19	-9	-6
	2012	-57	-37	-22	-9	1
	2016	-70	-52	-37	-20	11
Makar/samboende utan barn	2004	46	.	.	48	55
	2012	-23	.	.	-17	-8
	2016	-38	.	.	-28	-18
Makar/samboende med ett barn	2004	-10	-6	.	-2	6
	2012	-31	-27	.	-22	-9
	2016	-42	-38	.	-29	-18
Makar/samboende med två barn	2004	-13	-4	.	-3	3
	2012	-46	-39	.	-31	-21
	2016	-51	-44	.	-34	-23

*) Beräknad som 60 procent av medianen av hushållens nettoinkomst per konsumtionsenhet (OECD-skalan).

**) Underhållsbidrag från underhållsskyldig, i vissa fall kombinerat med ett underhållsstöd från kommunen/FPA.

de olika hushållstyperna innan bidrag (vid nettoinkomst) och längst till höger avståndet efter alla bidrag, vid disponibel inkomst och motsvarande slutligt fattigdomsindex.

Avståndet initialt år 2016 varierade mellan 30–70 procent av den relativa fattigdomsgränsen. Annorlunda uttryckt: de olika hushållstypernas nettoinkomster varierade från 30 till 70 procent av värdet för den relativa fattigdomsgränsen (Tabell 23).

Efter alla bidrag betalats ut, vid disponibel inkomst, låg tre av sju hushållstyper över fattigdomsgränsen 2016, att jämföra med sex av sju år 2004. Emellertid kan vi avläsa en viss förbättring i det kortare perspektivet eftersom det år 2012 endast fanns en hushållstyp över fattigdomsgränsen. Ensamstående

med tre barn låg det året strax över gränsen.

Om vi ser mer i detalj på riktningen över tid i de olika hushållstypernas relativa fattigdomsgrad kan vi konstatera att medan ensamboende, ensamstående med ett, respektive två barn försämrade sin position mellan 2004 och 2012, har deras positioner stärkts något mellan 2012 och 2016. För de hushåll där det ingår två vuxna, två vuxna med ett, respektive två barn har utveckling varit negativ, såväl i det kortare som i det längre perspektivet.

Avståndet till fattigdomsgränsen har ökat kontinuerligt; vilket visas av att de negativa siffrorna har ökat i kolumnen längst till höger i Tabell 23. För att sammanfatta:

1. Det skattefria bidragssystemet har främst gynnat ensamstående med barn och det är också de klienthushållen som lyfts över fattigdomsstrecket.
2. Hushåll där två vuxna ingår – med eller utan barn har fått se sin position försämrats såväl i det kortare som längre perspektivet.

10. Prisutvecklingen för olika hushållsgrupper. Äldre ensamståendes ekonomiska situation

10.1 Prisutvecklingen

Den ideala kartläggningen av hur ekonomisk utsatthet förändras över tid skulle vara en som kombinerade bedömningar av hushållens inkomst- och utgiftsutveckling. Det görs sällan, bland annat för att underlag och metoder skiljer sig mycket; å ena sidan registerbaserade studier av inkomstutvecklingen och å den andra enkätbaserade hushållsstudier.

Stödnivåerna justeras vanligtvis i förhållande till den allmänna inflationsutvecklingen, representerat av prisutvecklingen mätt med konsumtionsprisindex, KPI. KPI i sin tur är ett sammanvägt index där olika varu- och tjänstekategorier givits olika vikt.

Hur ska man bedöma effekterna av inflationen på olika inkomstgruppers och familjekonstellationers köpkraft? Ur ett socioekonomiskt perspektiv ser prisutvecklingen olika ut beroende på hur det enskilda hushållets konsumtion fördelar sig mellan dessa kategorier. Låginkomsthushåll tenderar att lägga relativt mer av sin budget på hyror och mat, höginkomsthushåll mer på varaktiga

konsumtionsvaror.

Vid sidan av skillnader i inkomstutveckling har vi även en skillnad i kostnads-/utgiftsutveckling. Inflationen har stigit mer för de lägre inkomstgrupperna eftersom priserna på deras varu- och tjänstekategorier (hyror och livsmedel mest) stigit mer än på konsumtionsvaror.

En undersökning uppskattade att finländska hushåll tillhörande den första inkomstkvin-tilen; de 20 procent med lägst inkomst, hade den klart minst förmånliga inflationsutvecklingen 2014–2015.²⁸ Den visade även att arbetslösa och studerande hade den högsta, och därför minst förmånliga prisutvecklingen under samma tid.

För att beräkna olika hushållsgruppers utgiftsfördelning har vi använt Statistikcentralens data och vår Konsumtionsundersökning från 2016. Därifrån har vi uppgifter om sex olika hushållskategorier: 1) ensamstående 2) två vuxna 3) ensamförsörjare 4) vuxna med barn 5) åldringshushåll 6) övriga.

För var och en av dessa hushållskategorier har vi utifrån vad vi vet om deras specifika konsumtionskorg konstruerat sex olika konsumentprisindex. Därefter har vi jämfört dessa index med det vanliga "standard-KPI" för att se hur de skiljer sig.²⁹

I Figur 35 visas tre olika specifika KPI tillsammans med ett "allmänt" KPI (den heldragna linjen) med 2004 som basår. Kategorierna två vuxna och vuxna med barn har utelämnats eftersom de så nära följer det allmänna KPI.

Vi ser att kurvan i figuren för gruppen ensamstående ligger längst ner – klart under det allmänna KPI. Det innebär att prisutvecklingen för den sammanvägda "korg" av varor och tjänster som

²⁸ Kärkkäinen, Olli (blogg 15.01.2016).

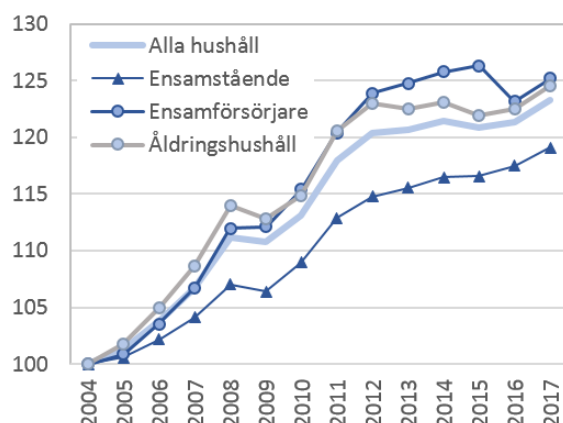
²⁹ Metoden att konstruera alternativa konsumtionskorgar och index för låginkomstgrupper har tidigare använts i Finland,

bland annat i Anna-Riitta Lehtinen & Kristiina Aalto (2014) *Vii-tebudjettien päivitys vuodelle 2013. Mitä kohtuullinen eläminen maksaa? Kuluttajatutkimuskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 3/2014.*

konsumtionsundersökningen fastslagit för denna hushållsgrupp varit betydligt mer gynnsam än för övriga grupper.

Däremot har ensamförsörjare och åldringshushåll haft en kostnadsutveckling som varit mindre gynnsam än den allmänna.

Figur 35. Konsumentprisindex för olika hushållsgrupper 2004–2017 (2004 = 100)

Källa: Egna beräkningar baserade på den finländska Statistikcentralens konsumtionsdata och ÅSUB (2018) Konsumtionsstudie 2016

Slutsatsen av denna genomgång blir att även om de skattefria stödbeloppen hade inflationsjusterats enligt KPI så skulle de inte följt med kostnadsutvecklingen för vissa socio-ekonomiska grupper som ensamförsörjare och åldringar.

10.2 Äldre ensamståendes ekonomiska situation

Inom gruppen äldre ensamstående finns en jämförelsevis stor andel med låg inkomst. Samtidigt vet vi också att andelen utkomststödstagare hos gruppen 65+ minskat betydligt mer än hos befolkningen som helhet.

År 2004 var 2,9 procent av befolkningen i åldern 25–64 utkomststödstagare att jämföra med 0,8 procent av de som var över 65. Förhållandet ändrades till 2,5 och 0,4 procent år 2016, alltså en halvering av de äldres bidragsberoende.

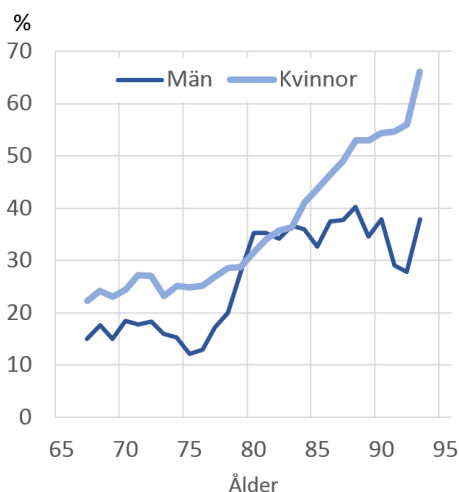
Dessa siffror gäller äldre överlag, alltså både för de som lever i familjer och parförhållanden. Emellertid vet vi sedan tidigare att just ensamboende och då i synnerhet ensamboende kvinnor är särskilt ekonomiskt utsatta. Ensamboendehushåll är också dominerande bland mottagarna av utkomststöd.

Hur ser då de äldre ensamboendes ekonomiska situation ut? I det föregående avsnittet framkom att den allmänna prisutvecklingen varit ofördelaktig för "åldringshushåll". Det är ungefär så långt vi kommer i analysen på utgiftssidan – analysen är annars i princip bara möjlig att genomföra på inkomstsidan.

Ett sätt att mäta utsattheten hos äldre ensamboende är att återknyta till den relativa fattigdomsgränsen och se hur befolkningen 65 år och över förhåller sig till denna.

Det framgår av Figur 36 att i princip blir kvinnor över 65 relativt sett fattigare ju äldre de är. Av de ensamboende kvinnorna i 65–69 år ligger ca 22 procent under fattigdomsgränsen. Andelen stiger sedan brant så att av kvinnorna 80–84 år låg mer än var tredje (36 procent) under fattigdomsgränsen och av 85–89 åringarna låg varannan under gränsen.

Figur 36. Andelen ensamboende 65 år och äldre under fattigdomsgränsen 2016 (glidande 5-års-medelvärde, procent)

Äldre män är i betydlig mindre utsträckning relativt fattiga. I åldern 65–69 är andelen 15 procent vilket är under andelen för alla hushåll (17,1 procent). Sedan sker inga dramatiska förändringar förrän hos de som är i 78–79 års åldern då andelen stiger snabbt så att av gruppen 80–84 år så ligger 34 procent under den relativa fattigdomsgränsen. Det anmärkningsvärda gällande männen är hur kurvan planar ut hos de som ligger i åldern över 80. Den närmast till hands liggande tolkningen är att de relativt sett fattiga männen dör tidigare än de som har det bättre ekonomiskt ställt. Relativt sett fattiga kvinnor, däremot, fortsätter att leva över 80.

11. Policyslutsatser

11.1 Har förändringarna i bidragssystemet varit ändamålsenliga?

Mellan åren 2008 och 2012 finjusterades delar av bidragssystemet som faller under åländsk behörighet. Barnbidraget höjdes och justerades, ensamförsörjartillägget höjdes (från och med mars 2008), och man förändrade reglerna avseende hur stor del av barnbidraget och ensamförsörjartillägget som skulle beaktas som inkomst vid uträkning av utkomststöd (2008 och 2011).³⁰ Målet med förändringarna var dels att förbättra de mest utsatta ensamhushållens, i synnerhet de äldre kvinnornas, ekonomiska situation, dels ville man förbättra villkoren för de utsatta barnfamiljerna genom att garantera att höjningarna av barnbidraget kom dessa hushåll till godo.

I vår senaste utredning om ekonomisk utsatthet var slutsatsen av analysen ”att förändringarna mellan 2008 och 2012 i den delen av det behovsprövade bidragssystemet som faller under åländsk behörighet (barnbidrag, ensamförsörjartillägg och utkomststöd) sammantaget får ses som ändamålsenliga, men

att det också får ses som otillfredsställande att majoriteten av klienthushållen 2012 inte nådde över nivån för låg ekonomisk standard.”

Barnbidraget indexjusterades endast en gång mellan 2004 och 2016 och det var år 2008. Därmed har det per definition släpat efter kostnadsutvecklingen. Mellan 2008 och 2016 förlorade barnbidragen och ensamförsörjartillägget drygt 11 procent av sitt värde.

Ett av huvudresultaten av denna utredning handlar om klienthushållens minskade inkomster, något vi såg i föregående utredning men som har förstärkts av resultaten här. Den samlade bilden av resultaten i denna utredning är att bidragen under det senaste dryga decenniet blivit allt viktigare för klienthushållen med utkomststöd och att det i första hand beror på att deras nettoinkomster innan bidrag minskat.

Vi fann att i det längre perspektivet (2004–2016) har utkomststödstagarnas avstånd till fattigdomsgränsen ökat. I det kortare perspektivet (2012–2016) ser vi en förbättring för ensamboende och ensamstående föräldrar, utläst som ett minskat avstånd till fattigdomsgränsen. Samtidigt har klienthushåll med två vuxna fått se en försämring.

Den självklara slutsatsen av denna rapport är att politiken borde syfta till att i möjligaste mån se till att alla har en grundläggande inkomst genom att få in så många människor som möjligt på arbetsmarknaden och hålla dem kvar inom de allmänna försäkringssystemen.

Att barnbidragen och ensamförsörjartillägget förlorade drygt 11 procent av sitt reella värde mellan 2008 och 2016 och att värdeminskningen påverkat de mest utsatta hushållens situation negativt, väcker frågan om

³⁰ Enligt Landskapslagen 2008:72 skulle 20 procent av barnbidragets belopp respektive 50 procent av ensamförsörjartilläggets belopp dras av och resterande belopp beaktas som

inkomst vid beräkning av utkomststöd. Från 2012 beaktades inte ensamförsörjartillägget i uträkningen av utkomststöd.

ändamålsenligheten i systemet.

Frånvaron av reglerade uppjusteringar minskar dessutom själva transparensen i bidragssystemet genom att de fungerar som förtäckt ekonomisk åtstramning.

Det kan heller inte uteslutas att barnbidragens urholkning i alla fall på marginalen påverkar nativiteten negativt i en situation när en positiv befolkningstillväxt är ett av självstyrelsepolitikens långsiktiga mål.

Resultatet av denna utredning pekar indirekt på nödvändigheten av att de skattefria bidragsnivåerna justeras automatiskt efter det allmänna kostnadsläget.

Avslutningsvis, mot bakgrund av det som framkommit i denna utredning blir våra övergripande – och kanske självklara – policyrekommendationer. För det första, att så långt möjligt se till att alla har en grundläggande inkomst genom att få in så många människor som möjligt på arbetsmarknaden och hålla dem kvar inom de allmänna försäkringssystemen. För det andra, bör de skattefria behovsprövade bidragsnivåerna justeras automatiskt efter förändringar i kostnadsnivån för att undvika försämrade villkor för de utsatta. Slutligen, så kunde man överväga insatser för att informera om rättigheten till utkomststöd.

Referenser

- Cantillo, Marco Vinicio Sánchez (2004) Rising Inequality and Falling Poverty in Costa Rica's Agriculture during Trade Reform. A Macro-Micro General Equilibrium Analysis.
- Cingano, F. (2014), *Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5jxrjncwxv6j-en>. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 163
- Eurostat (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Social_transfers)
- Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2014:11. Barnhushållens ekonomi – utveckling, omfördelning och valfrihet. Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2014
The Guardian 18 September 2018.
- Haughton, Jonathan & Khand, Shahidur R. (2009) *Handbook on Poverty and Inequality*. World Bank
- Institutet för hälsa och välfärd (THL, Sotkanet) (<https://www.thl.fi/sv/>)
- Lehtinen, Anna-Riitta & Aalto, Kristiina (2014) *Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013. Mitä kohtuullinen eläminen maksaa? Kuluttajatutkimuskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 3/2014.*
- OECD (2017) How's life? Measuring well-being
Kärkkäinen, Olli (blogg 15.01.2016).
- Pensionsmyndigheten (2018) Äldre med låg inkomst
- Piketty, Tomas (2014) *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press
- Piketty, Thomas (2014) *Technical appendix of the book Capital in the Twenty-First Century*
<http://piketty.pse.ens.fr/capital21c> (March 2014)
- RP 358/2014 rd 297604. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd och av lagen om statsandel för kommunal basservice
- Socialstyrelsen (2001) Social Rapport (Kapitlet Försörjning och fattigdom)
- SOTKANet (<http://www.sotkanet.fi/sotkanet/sv/>)
- Statistikcentralen (2013) <http://www.stat.fi>
- THL (<https://www.thl.fi/sv/>)
- World Bank Institute (2005) Introduction to Poverty Analysis
- Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), Statistikområde Arbetsmarknad
- ÅSUB Rapport 2007:5, Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- ÅSUB Rapport 2014:7, Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer. Del 1 av ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- ÅSUB Rapport 2015:2, Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
- ÅSUB Rapport 2018:x, Konsumtionsstudie 2016

Teknisk bilaga: Beräkning av fattigdomsindex

I den förra "fattigdomsutredningen" från 2007 presenterades beräkningar av ett fattigdomsindex med vars hjälp vi kunde mäta avståndet till fattigdomsgränsen hos specifika kategorier individer och hushåll med utkomststöd.

Metoden var att först beräkna fattigdomsindex innan skattefria sociala transfereringar, som gav ett mått på vilket inkomstillskott de som initialt låg under den relativa fattigdomsgränsen skulle behöva för att lyftas till fattigdomsstrecket.

Därefter adderade vi de skattefria sociala transfereringarna (utkomststöd, bostadsstöd, och barnbidrag) till de skattefria inkomsterna och avläste skillnaden mellan det ursprungliga indexet och det nya. Avståndet till den relativa fattigdomsgränsen, fattigdomsindex (P_1), hos en kategori beräknas med nedanstående formel:³¹

(1)

$$P_1 = \frac{1}{Ny^*} \cdot \sum_{i \in P} (y^* - y_i)$$

Här representerar y^* den relativa fattigdomsgränsen, $(y^* - y_i)$ mäter avståndet mellan det fattiga hushållets (i) nettoinkomst (y_i) och fattigdomsgränsen. P representerar alla fattiga hushåll i , och N antalet observationer (i detta fall antalet de specifika hushållstyper med utkomststöd för vilka vi har tillgång till både inkomst- och bidragsdata).

P_1 är summan av skillnaden mellan

fattigdomsgränsen och alla enskilda hushålls inkomst delad med produkten av antalet observationer och den relativa fattigdomsgränsen per konsumtionsenhet (15 257 euro per år 2016).

Metoden att räkna inkomst per capita tar inte hänsyn till de stordriftsfördelar som finns i hushåll bestående av fler individer och till att vuxna konsumerar mer än barn.³² Eftersom vi vill beakta hushållens sammansättning och de vuxnas försörjningsbörda behöver individerna tilldelas den konsumtionsvikt som motsvarar deras specifika hushållssammanhang. Till det använder vi den ekvivalensskala som kallas OECD-skalan och som vi presenterat och använt tidigare i denna rapport (s. 29).

Ekvivalensskalans viktningssystem tar alltså hänsyn till att man som försörjare i olika familje-/hushållstyper belastas olika för de grundläggande levnadsomkostnaderna.

Vid läsningen av denna rapport bör det hållas i minnet att inkomster före och efter transfereringar för alla hushåll utom enpersons-hushåll, inte motsvarar de reala inkomsterna utan anges i viktad form.

När vi översätter fattigdomsindexet till konkreta inkomstsiffror och euro syftar vi alltid på inkomster som är viktade så att de tar hänsyn till fördelen som hushåll med fler personer har, eftersom kostnaderna för uppehållet per person blir lägre. Vi utgår då ifrån att man i dessa hushåll kan köpa en viss mängd välfärd per person för mindre pengar än motsvarande välfärd kostar ensamförsörjarna.

Vi viktat enligt det system vi redogjort för tidigare ('ekvivalerad hushållsinkomst') och använder konsumtionsenheterna 1,0 för den första personen i varje hushåll. För varje

³¹ Houghton, Jonathan & Khand, Shahidur, R. (2009) Handbook on Poverty and Inequality. World Bank, s. 70; Cantillo, Marco Vinicio Sánchez (2004) Rising Inequality and Falling Poverty in Costa Rica's Agriculture during Trade Reform. A Macro-Micro General Equilibrium Analysis.

³² Socialstyrelsen (2001) Social Rapport (Kapitlet Försörjning och fattigdom), s. 105

individ som tillkommer lägger man till vikten 0,7 om den är 18 år eller äldre, och 0,5 när den är under 18 år. Denna viktningsskala brukar benämnas OECD-skalan.³³

Istället för nettoinkomst (y_i), använder vi följaktligen den ekvivalerade nettoinkomsten (y_i/u) där u representerar den för det specifika hushållet aktuella konsumtionsenheten:

$$(2) \quad P_1 = \frac{1}{Ny^*} \cdot \sum_{i \in P} \left(y^* - \frac{y_i}{u} \right)$$

Så långt har vi beräknat fattigdomsindexet innan skattefria transfereringar.

De sociala transfereringarna minskar avståndet till den initiala relativa fattigdomsgränsen genom att de ökar hushållens inkomster.

Vi fortsätter beräkningarna genom att till den ursprungliga nettoinkomsten addera det eventuella barnbidrag (c) som inte är behovsprövat och tillfaller alla barnfamiljer. För ensamförsörjare tilldelas ett tillägg på 50 euro per barn och ett underhållsbidrag, i vissa fall kombinerat med ett underhållsstöd (från kommunen 2004, FPA 2012) vilket sammantaget med underhållsbidraget uppgår till 147,96 euro per månad och barn.

I de fall underhållsbidraget inte betalas går kommunen/FPA in och täcker upp med ett så kallat underhållsstöd, vilket innebär att tillskottet till de ensamstående föräldrarnas inkomster endast delvis utgörs av en offentlig transferering.

Det finns ingen statistik på hur fördelningen mellan underhållsbidrag och underhållsstöd ser ut, men vi kan ändå utgå ifrån att alla ensamförsörjare med barn får ett tillägg motsvarande 147,96 euro per månad och barn. Denna inkomstpost representeras av (l) i

nedanstående formel. Liksom övriga inkomster skall den adderas till de övriga inkomsterna och divideras med den aktuella konsumtionsenheten (u). Barnfamiljer får då ett skattefritt inkomstillskott före bostadsbidrag och utkomststöd enligt följande:

$$(3) \quad P_1 = \frac{1}{Ny^*} \cdot \sum_{i \in P} \left(y^* - \frac{(y_i + c + l)}{u} \right)$$

Vi lägger till bostadsbidraget (h) och sist utkomststödet (s) vars storlek är beroende av de andra bidragen. För att ta hänsyn till den hushållsstorlek referenspersonen ingår i, dividerar vi återigen inkomsterna och transfereringarna med den aktuella konsumtionsenheten (u) och subtraherar från den relativa fattigdomsgränsen (månadsinkomst uttryckt i euro).

$$(4) \quad P_1 = \frac{1}{Ny^*} \cdot \sum_{i \in P} \left(y^* - \frac{(y_i + c + l + h)}{u} \right) \cdot 100$$

I ovanstående formel (4) beskriver index (P_1) hur stor skillnaden är mellan klienternas samlade inkomster (viktade enligt konsumtionsenhet) inklusive skattefria transfereringar och de hypotetiska samlade inkomster man skulle ha om medelvärdet för alla klienters inkomst motsvarade den relativa fattigdomsgränsen (60 procent av medianinkomsten per konsumtionsenhet).

Ett negativt resultat av ekvationen innebär att klientkategorin som helhet nått *över* fattigdomsgränsen.

Slutligen multiplicerar vi med 100 för att uttrycka indexet i procentform, vilket står för det tillskott (i förkommande fall avdrag) på

³³ Inte att förväxla med den modifierade OECD-skalan som

används som under senare år allmänt tagits i bruk av t.ex. den finländska Statistikcentralen.

klientkategorins samlade inkomster som skulle behövas för att man som grupp skulle ligga på den relativa fattigdomsgränsen. Den slutliga formeln (5) ser ut som följer, med bostadsbidrag (h) och utkomststöd (s) inkluderade.

Resultatet av uträkningarna återfinns i *Tabell 23*, sid. 51:

(5)

$$P_1 = \frac{1}{Ny^*} \cdot \sum_{i \in P} \left(y^* - \frac{(y_i + c + l + h + s)}{u} \right) \cdot 100$$

Referenser

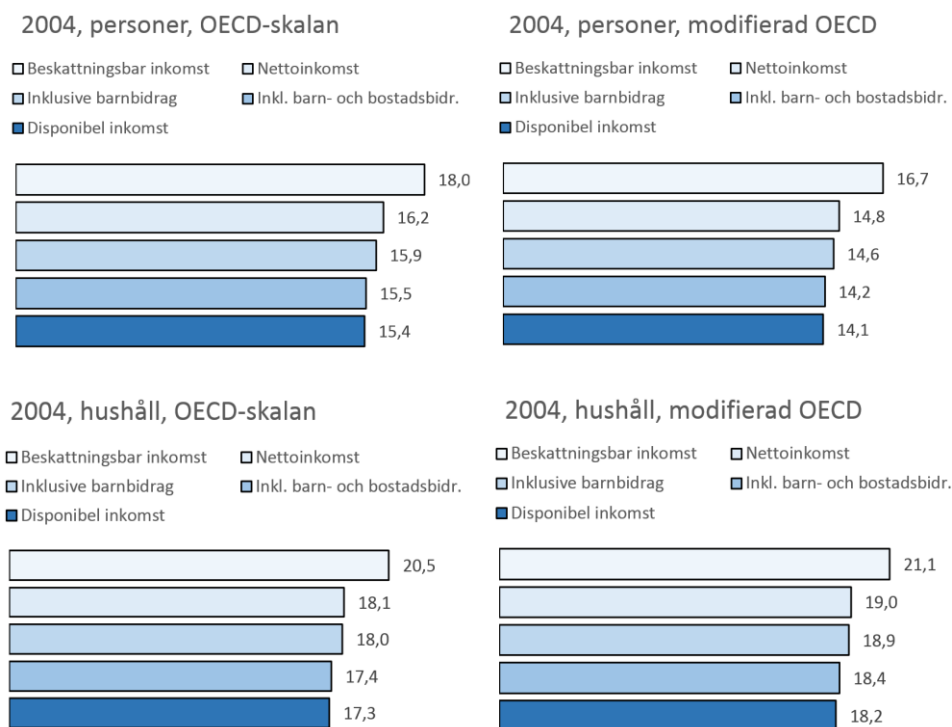
- Cantillo, Marco Vinicio Sánchez (2004) Rising Inequality and Falling Poverty in Costa Rica's Agriculture during Trade Reform. A Macro-Micro General Equilibrium Analysis.
- Cingano, F. (2014), *Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth*. OECD Social, Employment and Migration Working Papers, No. 163, OECD Publishing.
<http://dx.doi.org/10.1787/5jxrincwvxvj-en>. OECD Social, Employment and Migration Working Papers No. 163
- Eurostat (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Social_transfers)
- Försäkringskassan, Socialförsäkringsrapport 2014:11. Barnhushållens ekonomi – utveckling, omfördelning och valfrihet. Resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken 2014
The Guardian 18 September 2018.
- Haughton, Jonathan & Khand, Shahidur R. (2009) *Handbook on Poverty and Inequality*. World Bank
- Institutet för hälsa och välfärd (THL, Sotkanet) (<https://www.thl.fi/sv/>)
- Lehtinen, Anna-Riitta & Aalto, Kristiina (2014) *Viitebudjettien päivitys vuodelle 2013. Mitä kohtuullinen eläminen maksaa? Kuluttajatutkimuskeskus, Tutkimuksia ja selvityksiä 3/2014.*
- OECD (2017) How's life? Measuring well-being
- Kärkkäinen, Olli (15.01.2016).
- Pensionsmyndigheten (2018) Äldre med låg inkomst
- Piketty, Tomas (2014) *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press
- Piketty, Thomas (2014) *Technical appendix of the book Capital in the Twenty-First Century*
<http://piketty.pse.ens.fr/capital21c> (March 2014)
- RP 358/2014 rd 297604. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om utkomststöd och av lagen om statsandel för kommunal basservice
- Socialstyrelsen (2001) Social Rapport (Kapitlet Försörjning och fattigdom)
- SOTKANet (<http://www.sotkanet.fi/sotkanet/sv/>)
- Statistikcentralen (2013) <http://www.stat.fi>
- THL (<https://www.thl.fi/sv/>)
- World Bank Institute (2005) Introduction to Poverty Analysis
- Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB), Statistikområde Arbetsmarknad
- ÅSUB Rapport 2007:5, Ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- ÅSUB Rapport 2014:7, Ekonomisk utsatthet i barnfamiljer. Del 1 av ekonomisk utsatthet och social trygghet på Åland
- ÅSUB Rapport 2015:2, Ekonomisk utsatthet och social trygghet 2012
- ÅSUB Statistikmeddelande 2018, Nationalräkenskaper 2018:1

12. Tabell- och diagrambilaga

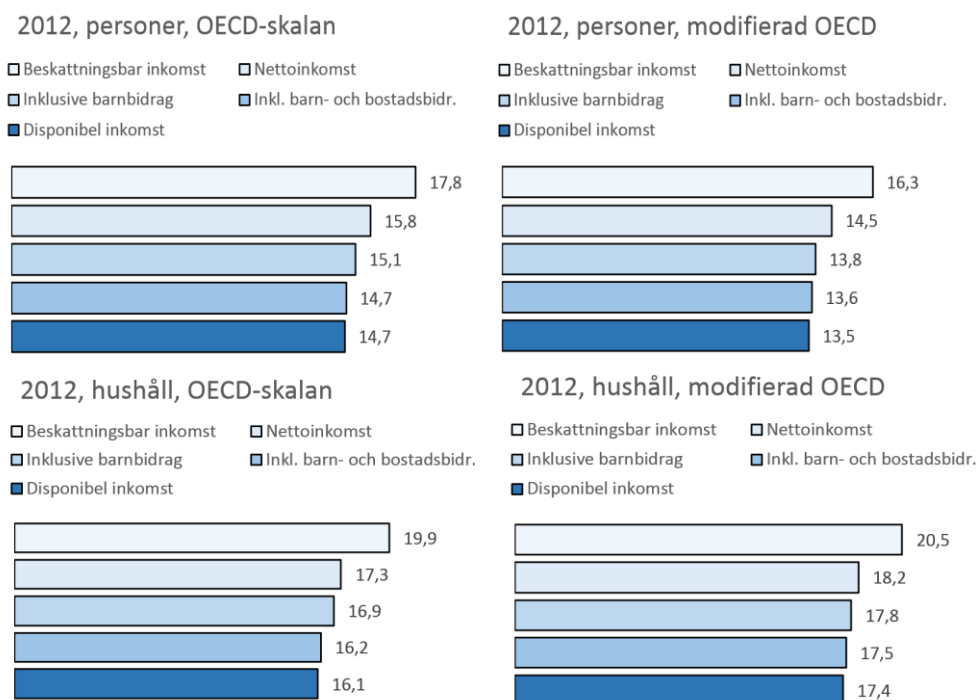
Tabell 24. Andelen hushåll och personer under fattigdomsgränser 2004, 2012 och 2016 innan och efter skattefria transfereringar. OECD-skalan respektive modifierade OECD-skalan

Inkomstbas	Ekvivalensskala	Enheter	2004	2012	2016
<i>Beskattningsbar inkomst</i>	OECD-skalan	Personer	18,0	17,8	18,7
		Hushåll	20,5	19,9	19,9
	Modifierad OECD	Personer	16,7	16,3	17,0
		Hushåll	21,1	20,5	20,5
<i>Nettoinkomst</i> Exklusive skattefria transfereringar	OECD-skalan	Personer	16,2	15,8	16,2
		Hushåll	18,1	17,3	17,1
	Modifierad OECD	Personer	14,8	14,5	14,9
		Hushåll	19,0	18,2	17,9
Inklusive barnbidrag	OECD-skalan	Personer	15,9	15,1	15,7
		Hushåll	18,0	16,9	16,8
	Modifierad OECD	Personer	14,6	13,8	14,2
		Hushåll	18,9	17,8	17,6
Inklusive. barn- och bostadsbidrag	OECD-skalan	Personer	15,5	14,7	14,7
		Hushåll	17,4	16,2	16,2
	Modifierad OECD	Personer	14,2	13,6	13,4
		Hushåll	18,4	17,5	16,8
<i>Disponibel inkomst</i> (Inklusive alla skattefria transfereringar, även utkomststöd)	OECD-skalan	Personer	15,4	14,7	14,6
		Hushåll	17,3	16,1	15,3
	Modifierad OECD	Personer	14,1	13,5	13,3
		Hushåll	18,2	17,4	16,5

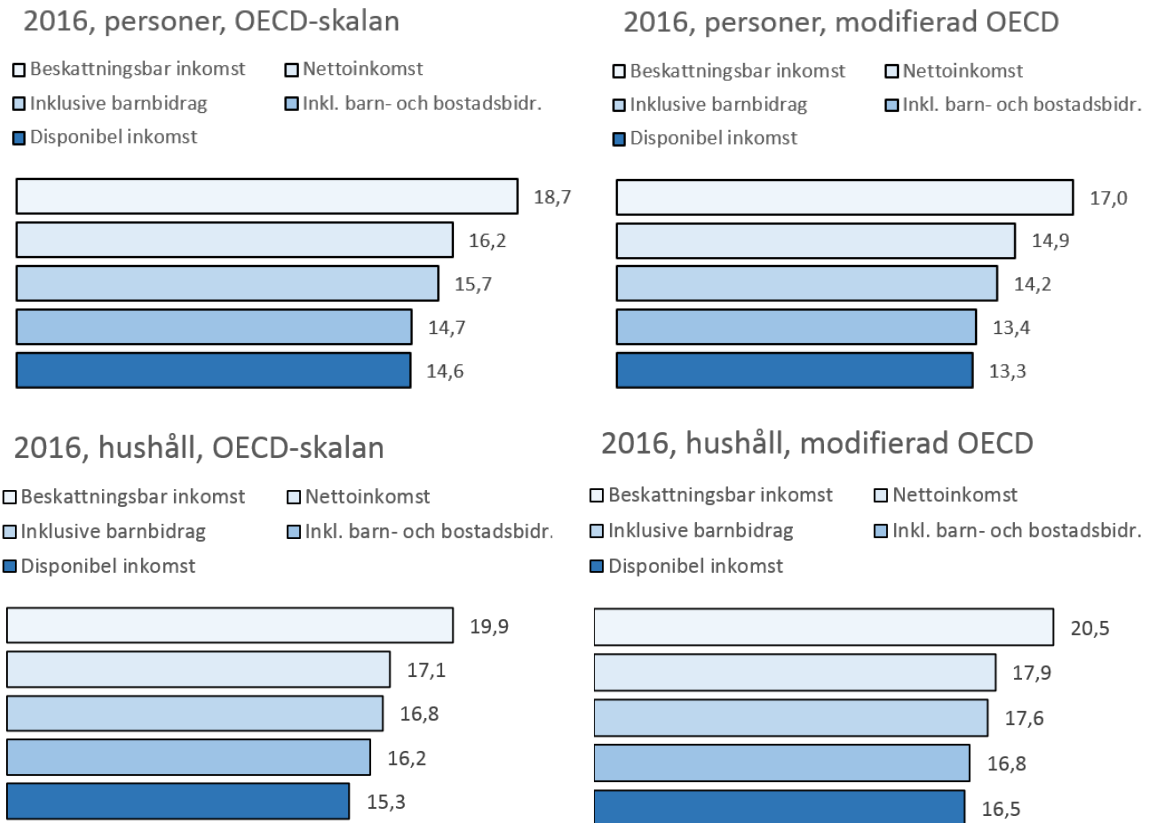
Figur 37. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2004. OECD- respektive modifierade OECD-skalan, innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring

Figur 38. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2012. OECD-, respektive modifierade OECD-skalan innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring

Figur 39. Personer och hushåll under fattigdomsgränserna 2016. OECD-, respektive modifierade OECD-skalan innan och efter skattefria transfereringar. Omräknade gränser efter varje inkomstförändring

Tabell 25. Andelen enpersonshushåll under fattigdomsgränsen* innan skattefria transfereringar efter åldersgrupp och kön, 2004, 2012 och 2016 (procentenheter)

Åldersgrupp		18-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80-89	90+	Totalt
Totalt	2004	25	14	16	13	21	40	55	65	27
	2012	30	15	15	18	21	26	47	66	25
	2016	32	19	17	19	18	23	39	55	24
	Skillnad 2004–2012	-5	-1	0	-4	-1	14	8	-1	2
	Skillnad 2012–2016	-2	-4	-2	-1	3	3	8	11	1
	Skillnad 2004–2016	-7	-5	-2	-6	3	17	16	10	3
Kvinnor	2004	31	14	16	11	19	44	56	66	32
	2012	30	12	15	17	20	29	50	68	28
	2016	31	19	16	16	18	27	41	59	26
	Skillnad 2004–2012	1	2	1	-6	0	15	7	-1	4
	Skillnad 2012–2016	-1	-7	-1	1	2	2	9	9	2
	Skillnad 2004–2016	1	-5	-1	-5	2	17	15	8	6
Män	2004	20	14	16	15	22	32	50	59	21
	2012	29	16	15	18	23	20	38	61	22
	2016	32	18	18	22	18	17	35	36	23
	Skillnad 2004–2012	-9	-3	0	-3	-1	12	11	-1	-1
	Skillnad 2012–2016	-3	-2	-3	-4	5	3	3	25	0
	Skillnad 2004–2016	-12	-5	-2	-7	4	15	15	23	-2

*) Beräknad som 60 procent av nettoinkomsten per konsumtionsenhet innan skattefria transfereringar (OECD-skalan).

Källa: Bearbetningar av material från Statistikcentralen, Finland

ÅLANDS STATISTIK OCH UTREDNINGSBYRÅ

Ålands statistik- och utredningsbyrå, ÅSUB, är en fristående enhet vars huvuduppgift är att verka som Ålands officiella statistikmyndighet och bedriva kvalificerad utrednings- och forskningsverksamhet.

ÅSUB producerar fortlöpande aktuell statistik inom en rad olika samhällsområden. Tyngdpunkten i analysverksamheten utgörs av utredningar inom det ekonomiska-politiska området. Statistiska sammanställningar publiceras regelbundet i serierna ÅSUB Statistik och ÅSUB Statistikmeddelande, medan serien ÅSUB Rapport innehåller utredningar, analyser och annan information om Ålands ekonomi och samhälle.

Mer information om verksamheten och publikationer finns på ÅSUB:s hemsida www.asub.ax

ÅLANDS STATISTIK- OCH
UTREDNINGSBYRÅ

Tfn +358 (0)18 25490
Fax +358 (0)18 19495
info@asub.ax
www.asub.ax

Ålandsvägen 26
PB 1187
Å-22 111 MARIEHAMN